

Sõjaasjanduse ajakiri

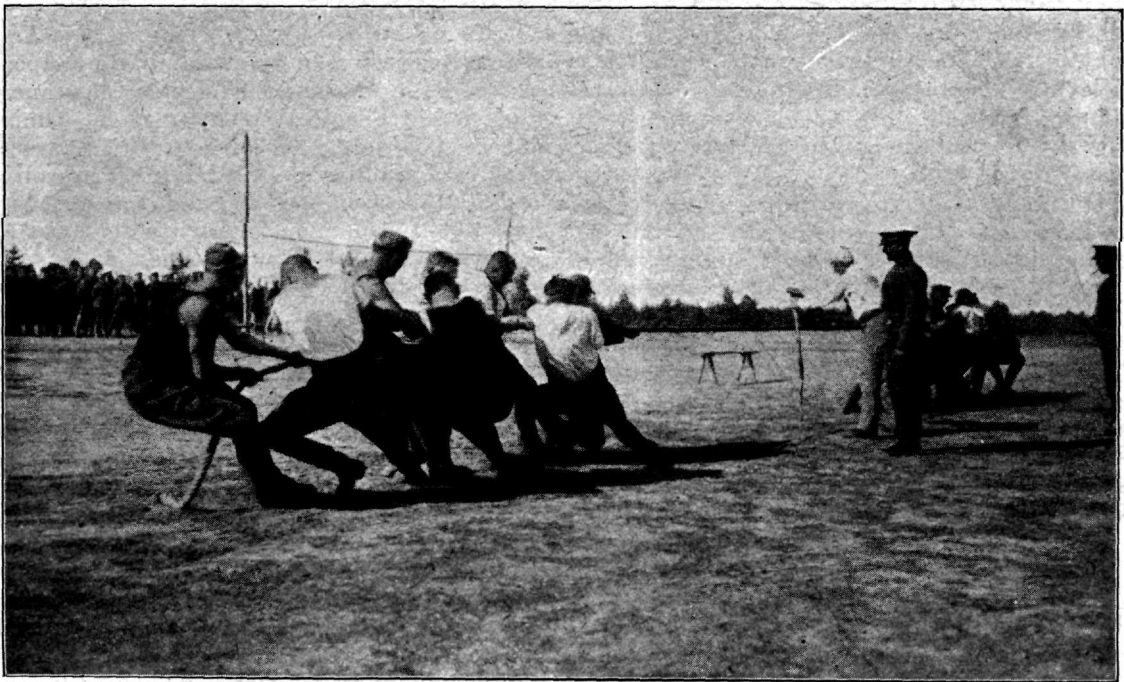
SÕDUR

№ 32.

Laupäeval, 31. juulil 1926.

VIII aastakäik.

ÜLERIIKLISTE KAITSEVÄE SPORDI JA SÕJALISTE VÕISTLUSTE
(1.—8. AUG. 1926) OOTEL.

ALLOHVITSERIDE KOOL LAAGRIS 1926 a.

SISUSTIK: J. Tõrvand: Eelolevate üleriikliste kaitseväe spordi võistluste puhul. — N. Reek: Kehalise kasvatuse ja spordi tähtsusest meie riigikaitse seisukohast. — J. Tõrvand: Veel õppemeetodite revideerimisel. (Liialdustest, kasuistikast ja käremeelsusest küsimuse käsitlemisel. — R. Masing: Kaitseväe teenistusaja lühendamise tingimusi. — Ms—: Reservohvitseride koondõppus ja kultuur-selgitustöö. (Mõtteid eelseisva koondõppuse puhul). — T.: Mõni sõna sidest. — J. L.: Soomusautode koostööst ratsaväega. — Vabaduse Risti kavalerid: alam kapten Karl Zolk ja lipnik Gustav Parts †. H. Salza: Meresõjakunsti arenemine peale Vene-Jaapani sõda. — H: M-n.: Narva vallutamine punaste valgustusel. — Kustas: Kunas hakkab maksma sotsialism? — E. Meos: Täienduseks artiklile: „Tartu kaitsepataljon“. — K.: Sõjakirjandust. — Önnesoov sõjaministrile. Üleriikliste kaitseväe spordi- ja sõjaväeliste võistluste kava 1.—8. augustini 1926 a. — Male.

Eelolevate üleriikliste kaitseväe spordi võistluste puhul.

J. Tõrvand.

Meie vabariigi pealinna on järjekorraliselt jälle kogumas kaitseväe sportlaste pere, et võistlustes demonstreerida kogu kaitseväe edusamme kehalise kasvatuse alal. Meil saab ilus juhus sellest vaadelda tugevaid elu- ja tahtejõulisi kaitseväe sportlasi. Saab juhus sellest tunda sügavat rõõmu, mis alati tunneme seal, kus mõjurikkalt esile tuleb rahva poegade jõuküllus ühel või teisel viisil. Ette juba aimates eelolevate võistluste põnevaid ja huvitavaid elamusi, pakitseb süda nende elamuste ootel. Kuid ka mõtted mõlguvad oodatavate sündmuste ümber.

Meie ajal on igapäevaseks lauseks saanud üks klassilise kultuuri arusaamistest inimesest, kui kaksikolevusest; meie kuuleme igalpool — „terves kehas terve vaim“. Teiste sõnadega — ainult kehaliselt ja vaimliselt harmooniliselt arenenud inimene on kõigiti kasulik ühiskonna liige.

Kokkusaades omakstega, sõpradega, tuttavatega, meie sagedasti kõige pealt küsime — „kuidas tervis?“ Kas ei tõenda see, kui kõrgelt hinnatakse seda „Jumala andi“. Ja kas meie ise, kui jääme haigeks ja jälle paraneme, ei tunne vahetult, millist elurõõmu ja jõudu võitluseks elu eest pakub meile tervis? Nõrk ja haiglane inimene vajub kokku eluraskuste all. Ta muutub sagedasti koormaks iseendale ja ühiskonnale. Sellest võib järeldada, et mida tugevamad, mida harmoonilisemalt on arenenud üksikud kodanikud, seda tugevam ja elujõulisem on rahvas ja tema poolt loodud riik. See on tõde, mille juures ei kahtle praeguse aja kultuurrahvad. — Rahva tervis, tõe tervis — on eesmärgiks, kuhu nad kõik püüavad.

Kas on Eesti ühiskondlik, riiklik arusaamine jõudnud sarnasele kõrgusele? Ja, ning ühtlasi ei. Kehakultuuri alal käib Eesti veel esimesi samme. Meie näeme, kui suur osa meie kandvast intelligentsist on kehakultuurile täitsa võõras. Moe pärast mõnikord „tõmmatakse kaasa“ pealtvaatamisega. Aga kas

„julgeks“ tulla jooksurajale mõni meie doktor, nagu on seda mujal? Veel hiljuti üks riigimeestest väljendas arvamist, et miks toetada aineliselt spordiseltse, las' ise loovad omale spordiväljad ja võimlad. Ei ole siis ime, kui kehakultuuri eest hoolitsemine on veel kahvatu ja arglik.

Mis on sarnase olukorra põhjuseks? Arvan, et endise Vene riigi võimukandjate omapärane eluvõõras arusaamine riiklistest ülesannetest. Sportimine Venes, Vene intelligentsi silmis oli täiesti põlatud. Kehalist kultuuri arendati seal vast ainult sõjaväes. Rahvamass oli aga sellest täitsa kõrval. Selle tagajärjeks oli hulkade füüsiline ja tahteline lodevus, mis sõjapäevil ennast valusalt tunda andis. Vene arusaamised levinesid ka meie keskele. Ka poliitiline surve ei võimaldanud organiseerimist sportlisel alal. Nii tekkiski olukord, mille tõttu meie sportline liikumine on n o o r, mille tõttu nagu kardaks julgelt edasi tormata Vaba Eesti pinnal, kaasakiskudes hulkasid.

Mõnede andmete järele teame, et meie vennasrahval Soomes on tegevaid sportlasi protsentuaalselt neli (4) korda rohkem kui meil. Selle põhjal võib juba tõendada, et kehakultuur Soomes on saanud hulkade igapäevaseks vajaduseks. Usun, et need kulud, mis Soome riik on teinud kehakultuuri tõstmiseks, mitte asjata kulud polnud. Kehakultuuri mõjul on Soome nimi rahvasteperes hästi kõlav ja lugupeetud. See on aga väga suur reserv, mida kasutada saab ka siis, kui tuleks raske, välise hädaohu tund. Rääkimata juba sellest, et füüsiliselt karastud rahvas iseendast juba annab kõige paremat inimmaterjali mobilisatsiooni korral.

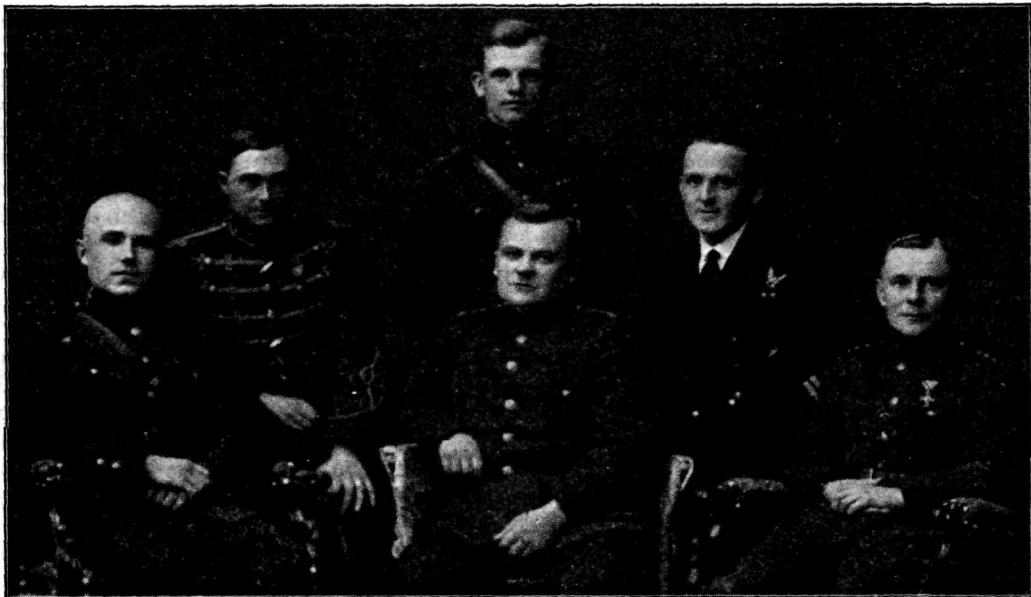
Kas on meil eeldusi, et kehakultuuri alal edasi minna? Kiirelt edasi minna? Usun, et on. Vaatamata sellele, et meil puudub veel kindel riiklik korraldus kehakultuuri alal, vaatamata sellele, et sportlisest liikumisest sagedasti ei taheta aru saada, näeme siiski,

et asi liigub. On inimesi, kes palju oma kallist aega ja vaeva vabatahtlikult ja tasuta küsimata kulutavad, võideldes kehakultuuri levinemise eest. Sagedasti omaette jäetud noorsugu siiski rühhib edasi. On kasvamas uus põlv, kes vabalt areneb, vastavalt kultuurilma vaadetele. Vabalt organiseerivad ennast spordist huvitud hulga; üle maa tiheneb spordiseltside ja organisatsioonide võrk. Asi liigub, kuid — vist ikkagi mitte nii kiirelt, nagu sooviks seda näha, nagu oleks see soovitatav, õigemine vajalik meie riiklise

peaks püüdma kehakultuur Eestis, sest meie rahva arv on ainult vähe üle ühe miljoni. Mida ligemale jõuame sellele ideaalile, seda kergem on meil rahuajal täita kaitseväeteenistuse kohuseid, seda kergem on mobiliseerida meie kaitseväge, seda tugevam võib olla meie jõud riiki ähvardava hädaohu puhul.

Kaitseväge juhatus nii vaatabki kehakultuuri peale tema praktilisest küljest. Sarnast arusaamist jagab kogu meie alaline kaader. Kas ei ole see pandiks, et kehakultuur kaitseväes

1926 a. ülerräklisi k/v. spordi ja sõjalisi võistlusi tegelikult juhtiv komisjon.

Keskel k/v. kehalise kasvatuse juhataja kol.-leitn. Maser, tema seljataga noor.-leitn. Luks, temast paremal — n.-lt. Onny ja n.-lt. Lepp; vasemal — m/l. Prees ja kapt. Susi.

olemasolu kindlustamiseks. Sportlise liikumise „tempo ei ole veel jõudnud rahvusvahelisele kõrgusele“.

Neis oludes omab äärmise tähtsuse kehakultuur meie kaitseväes. Üldiselt on ju teada, et kidur, tõbine, nõrk sõdur ei või olla tubliks isamaa kaitsjaks. Sellepärast harilikult nõrke inimesi ei võetagi sõjaväeteenistusse. Sarnased inimesed muutuks raskesti ballastiks väeosadele sõjaväljal. Suured rahvad võivad oma kümnetest ja sadandetest miljonitest kodanikkudest leida tarvilikul arvul terveid inimesi sõjaväe komplekteerimiseks. Hoopis raskem on see väikestel rahvastel. Siin iga täisealine meeskodanik kui ka „sündimisest saant“ poeg, peaks olema küllalt kõlbulik sõjaväeteenistuseks. See on ideaal, mille poole

peab arenema? Vist küll. Sellest teadmisest tunneme rõõmu; siit ammutame jõudu, et sihikindlalt püsida valitud teel. Kaitseväge ridadest käib läbi kõik meie elujõulisem meesnoorsugu. Karastades nende keha, täidab kaitseväge lõpmata suure tähtsusega riiklik ülesannet, ettevalmistades vastupidavaid, sitkeid isamaa kaitsjaid ning samal ajal — arendades üldist kehakultuurilist liikumist meie rahva hulkades. Kehakultuuri arendamine kaitseväes on sunduslik. Ka need, kes ennem sugugi sellega tegemist pole teinud, tõmmatakse kaasa. Vabanedes sõjaväeteenistusest viivad sõdurid hulkade keskele spordi, kehakultuuri tähtsusest arusaamise.

Isenesest mõistetak, et lühikene teenistuse aeg ei luba täielikult saavutada soovitavaid

tagajärgi, s. o. — viia sõdurite kehalist arenemist võimaluste piirideni. Kuid ka 1—1½—2 aastat lubavad palju ära teha, seda enam, et meie noorsugu on huvitud kehakultuuri liikumisest. Mina vist ei eksi, kui tõendan, et kaitseväes ka sunduslik sport, sunduslik võimlemine ja spetsiaal sõjaväe sport ei tekita „haput“, igavat nägu.

Meie oleme harjunud võtma kui tõsiasja, et ühes kehalise arendamisega arendab sport ka mitmeid vaimlisi ja hingelisi omadusi, mis vajalikud nüüdisaja sõdurile. „Terves kehas terve vaim.“ Sõjaraskusi suudab kanda ainult terve inimene. Ainult tervel inimesel on küllalt enesevalitsemist, et üle saada lahinguvälja vapustustest ja lõpuni oma kohuseid täita.

Eelolevatel Üleriiklistel kaitseväe spordi võistlustel saame näha mõnedel erilistel sõjaväe-spordi aladel, missugust nobedust ja füüsilist vastupidavust annab kehakultuur. Nobedus ja vastupidavus on möödapääsemata vajalikud modern lahinguväljal. Iseäranis meie oludes. Pikk, kiire rännak ei tohi väsitada meie sõdurit, kes peab jääma teguvõimsaks ka siis, kui seljataga uneta öö ja mõnikümend kilomeetert. Sarnane pingutus võib kesta päevad, nädalad. Liikudes lahingu väljal nõuab olukord nobedat lühikesemaa jooksu, kaugus- ja kõrgushüppeid, ronimisi roomamisi. Lühidalt — tublil sõduril peab olema hästi ja igakülgsest arenenud keha, küllalt jõudu kättes ja jalges, küllalt tugevad kopsud ja süda. Iga üksik võitleja peab olema küllalt jõurikas, et valitseda oma keha raskuse üle ja veel kanda relvu ja varustust.

Mõni aeg tagasi Tallinna karnisoni spordi võistlustel meie nägime üht paremat sportlast, kes kiirelt kattis jooksumaid, kes hüpatas ei tunnud keha raskust, kes nagu tuulena lendas üle tõkkete, purustades Eesti rekorde. Kas ei ole sarnane sportlane kõigiti tugevam sõdur, kui see, kes ei tea, kuidas paari meetrilisest kraavist üle saada, kuidas üle ronida madalast aiast, kuidas kiire „hüpe“ teha vaenlase tule all, kuidas ennast käte abil mõnest müürist, või muust takistusest üle vibutada ja kelle süda ütleb „üles“, kui vaja jooksta mõnisada meetrit?

See eeskujulik sportlane, kellest üleval jutt, oli Rähn. Tahaks loota, et eelolevatel võistlustel näeks meie mitte ainsamat Rähni, vaid terve hulga. Kui mitte tänavu, siis aasta, kahe, kolme pärast.

Kaitseväe juhatus ja kaader teeb kõik, mis võimalik, et kehakultuur kaitseväes alati areneks. Jääb soovida, et meie kehakultuuri üleriikline korraldus seaks üles sellel alal radikaalsemad nõuded. Eesti rahvas on üldiselt terve, tõuliselt tugev. Mis takistab meid veel tugevamaks saada, kõigiti arendada seda „Jumala andi“? Oma rahva tuleviku huvide kohaselt ei tee meie hästi, kui oleme siin loiud ning vähe ettevõtlikud.

Kehakultuur, sport — ei ole mitte ajaviide, vaid üks suurimatest elu vajadustest. Kõik, kes tegutsevad sellel alal ja sportlasele liikumisele kaasa aitavad, on sellest vajadusest aru saanud. Sellepärast on meil eriline rõõm, kui näeme kaitseväe sportlasi nende sportlistel suurpäevadel.

Võistlustest osavõtjatele ütlen: „Jõudu“! Kõikidele korraldajatele aga head kordaminekut!
Tallinn, 27. 7. 26.

Kehalise kasvatus ja spordi tähtsusest meie riigikaitse seisukohalt.

N. Reek.

Kultuurinimest tuleb vaadelda mitte ainult kui isikut, indiviidi, vaid ka kui riigi kodanikku. Isikuna naudime teatud vabadust, olles oma talitustes ja tegudes vastutavad ainult iseenda ja oma südame tunnistuse ees. Kodanikuna lasub meie peal rida raskeid kohustusi, mille mõjul oleme kohustatud toimima mitte ainult iseenda, vaid selle rahva ja riigi huvides, kelle liikmena ja kodanikuna esineme.

Minu ülesandeks käesoleval juhtumisel ei ole mitte vaadelda isiku ja kodaniku vahekordi.

Tähendan ainult, et modern kasvatusteadus on endale ülesandeks teinud juba noore inimese arenemisprotsessis mõlemad olemusi viia kooskõlla omavahel.

Seda saavutatakse harmoonilise kasvatusena, millest kehaline kasvatus moodustab ühe lahutamatu lüli.

Terve isiku loomulik, instinktiivne tung on: oma looduslikke võimeid välja arendada, püüdes saavutada kõigil aladel maksimaalseid tagajärgi.

Seda ürgjõulist, looduslikku tungi kasutab ära ühiskond — riik, et isiku jõuaval-

dusi suunida ühiskonnale kasulikku radu.

Kasvatada isikut kodanikuks — on modern pädiagioogika lipukirjaks.

Kodanikuna riigikaitse teostamine on isiku vastutavamaist isiklikest ülesandest, mis temalt nõuab ühiskond — riik.

Et indiviid neid ülesandeid suudaks täita, peab riik temale appi tulema kasvatades teda juba nooruses tugevaks, elujõuliseks.

Veel mitte väga ammu nähti kodaniku kasvatuses eesmärke eestkätt inimese võimalike võimete väljaarendamises, andes temale võimalikult rohkesti teadmisi.

Praegu ka siin püütakse saavutada harmooniat — kooskõla.

Eesti Vabariigile on kallis iga tema kodaniku jõupingutus — vaimline kui füüsiline. Eesti kodu kaitsmisel ei tohi minna asjata kaduma vähemgi energia hulga.

Siit vajadus eriti meie rahuaegses kasvatuses saavutada ülimald tagajärgi et iga Vabariigi kodanik hädaohu silmapilgul kujuneks ka täiuslikuks riigikaitse teostajaks, rakendades oma kodaniku kohuste täitmisele kõik oma võimalised ja kehalised võimed.

Ma olen seni kõnelenud vaimlisest ja kehalisest arengust isikus-kodanikus ja rahvas, loobudes meelega esiplaanile tõstmast ühte kui teist.

Sest elu näitab, et nii inimene kui rahvas suudab saavutada ülimald tagajärgi, sooritada maksimaalset toodangut ainult siis, kui ta on välja arenenud harmooniliselt, kui kõik tema loomulikud võimised on omavahel tasakaalustatud.

Eelistada üht teisele ei või.

Arendada mõistust keha arvel või ümberpöörnd oleks eksitus eriti meie olukorras.

Sellest harmoonia — kooskõla seadusest kasvab välja üsna loomulikult ka kehalise kasvatuses ja arengu tähtsus meie rahvusliku kultuuri loomisel üldse ja riigikaitse teostamisel eriti.

Eesti kodu kaitsmine esitab kõrgeid nõudeid iga kodaniku moraalsele ja kehalistele võimetele.

Indiviid peab hävinema, et ühiskond, rahvas — Eesti võiks elada!

On olemas klassiline ütetus:

„Vaim on küll valmis äga liha on nõder“.

Moraalselt kodanik-võitleja võib olla valmis tooma ohvreid isamaa altarile, kuid — kehaliselt, füüsiliselt ta võib osutada liig nõrgaks, et suuta ületada võitluse raskusi.

Teha mitmekümne kilomeetrilisi rännakuid, öid magamata ja söömata valvata luurel ja eel-

postidel, lahingväljal kohanemisel ja edasiliikumisel võistelda nobeduses ja väleduses vastase püssikuuliga ja täiuslikumate vaatlusvahenditega — kõik need ja paljud muud modern võitluse paramatud kaaslased inimese-võitleja „nõdrale lihale“ näivad esitavat päris üliinimlike nõudeid.

Kuid ka üliinimlikust peame jagu saame — meie riigikaitse aadete nimel.

Meie eriti neile raskustele ei tohi alistuda, sest selle tagajärg oleks: täidetud haigemajad ja laatsaretid seljataguses — õredad võitlutead read rindel.

Kui meid on vähe absoluutselt, siis oma arvu peame suurendama ja võime suurendada mitmekordselt iga üksiku reavõitleja tublidusega.

Seda meil ongi tarvis saavutada oma rahuaegses töös, meie noorsoo kasvatamisel ja õpetamisel. Eesti kodanik — võitleja oma kehalise tubliduse — hea tervise, tuseduse, visaduse ja vastupidavuse omandab oma vanemate kodus, kus pannakse alus tema kehalisele arengule.

Kuid siit meie kodanik tuleb välja suurelt jaolt kohmakana ja üksluisena, kel on jõudu mitme mehe eest, kuid — liikuvust veel koguni vähe.

Kool teeb selle toore materjali kallal oma esimese tahumistöö. Kaitseliidu rühmad temale aitavad kaasa selle ülesande täitmisel.

Tänu sellele tööle, satub noor kodanik adra ja äke tagant — spordiväljale.

Siin ta alles hakkab tundma, et tal on keha, et ka kehas on peidus jõudu, mida võib arendada ja kasvatada teadliku treeninguga. Esimene teadlik löbu liikumisest, tung võistelda, ja ennast arendada, saavutades ikka paremaid tagajärgi.

Noorest kodanikust-töömehes on saanud sportlane — painduv, nobe ja väle.

Teda ei suuda kõita enam ükski takistus — mida suuremad need on — seda suurem on jõupingutus nende võitmiseks.

Siin kehaline kasvatus — sport annab jälle uuesti käe moraalsele arengule.

Sest iga pingutus lihastes kasvatab ka närvide tööjõudu, karastab tahtmist ja tahtejõudu, teatud kindla eesmärgi saavutamiseks.

See on aga juba moraalne areng isikus.

Lõpuks sportlane-kodanik satub kaitsevärke selle täieõigusliku liikmena-kodanikuna.

Kõige muu kõrval kehalisele kasvatuses ja spordile siin kuulub vääriline koht.

Kes ei ole olnud sportlane enne eraelus, peab selleks saama meie kaitseväs.

Kõik võitleja sõjalised oskused: kõnd, jooks, järkjooks, kohanemine, maskeerimine, laskmine jne. on otsekohe kehalise nobeduse, väleduse, kiiruse, vastupidavuse ja püsivuse väljendajaiks.

Seega, et esimesi saavutada, peab tingimata omandama viimased.

Meie kodukaitsest võtavad osa kõik kodanikud, Ka kõik kodanikud peavad selleks omama tarvilikke oskusi ja näitama üles vastavaid võimisi.

Sellepärast on sport kaitseväes massiline nähtus, millest võtavad osa hulgad. Mitte ainult üksikute erinumbrite väljatreenimine, kuigi eestvedajate neilgi on suur tähtsus, vaid laialiste hulkade, meie noorte ligiõmbamine spordile — see on kaitseväe spordiliikumise peamiseks eesmärgiks.

Tähistena selles liikumises esinevad võistlused, mille kaudu igal on võimalus näidata oma võimisi avalikkuse ees. See on tõsise mehe suurim tööhind, end võida näidata teistele ja teiste vääriliste hulgas jõuda silmapiastrivale kohale.

Sealjuures peetagu silmas, et kaitsevaelane ei ole mitte elukutseline sportlane. Sellepärast ta ei võistle mitte resultaadi enda pärast ja nimel, vaid viimane on ainult mõõdupuu, mille abil ta võib mõõta omi võimisi.

Noored sportlased — kaitsevaelased!

Pärast omavahelisi võistlusi üksustes, väeosades ja diviisides, mida olete pidanud läbi aasta, on jõudnud kätte

üleriiklised kaitseväe spordi võistlused.

Teie poolt ammu oodatud ja ihatud silmapilk on saabunud.

Sajad noored voolavad kokku kõikidest garnisonidest, et meie esimesel staadionil proovida jõudu oma kaasvõistlejaga.

Noored sportlased-kaitsevaelased pidage meeles: käesoleval silmapilgul Teie peale on koondatud mitte ainult meie kaitseväge, vaid terve rahva tähelepanu.

Teilt oodatakse tunnistust, et meie noorsugu ka kehaliselt on arenemisvõimeline ja et kaitseväge üksused sel alal töötavad edukalt. Ka peate Teie õigustama neid lootusi, millega saatsid Teid teele need üksused, kelle esitajatena praegu siin viibite.

Ühte tahaksin Teile siin juures panna südamele võistluste puhul, nimelt:

Missugused ka ei oleks resultaadid võistlustel — pidage ainult ausat võistlust, nagu see on vääriline sellele, kes seisab riigikaitse teenistuses.

Võistlustel on vaheaegu. Mitte igauks Teist ei võta osa võistlustest igapäev. Seda silmas pidades on Teile võimaldatud tutvuneda tähelepanuväärsemate kohtadega ja asutustega meie pealinnas. Kasutage seda juhust kõik, kel vähegi võimalik, et tutvuneda meie riigi ja kodumaa vaimlise, majandusliku ja administratiivse keskkohaga.

Õppige tundma kui vaba Eesti kodanikud meie riigi ilusat pealinna, viibivad ju paljud Teist siin oma elus esimest korda.

Mida inimene tunneb, sellest ta ka peab lugu ja seda ta ka armastab. Sellepärast, tutvunedes lähemalt meie pealinnaga, milles kehastub terve Eesti, õppige ühtlasi armastama ja kalliks pidama oma kodumaad, oma riiki ja rahvast, kes Teile annab kõike seda, mida vajate oma isiklikus elus.

Olgu need päevad, mis Teie väeosade esitajate-na-sportlastena veedate meie pealinnas, tõsiseks puhkeajaks, kus Teie end karastate moraalselt ja kehaliselt ja kogute uut jõudu sellele tööle, mis Teid ootab väeosas tagasi tulles.

Parimat edu võistlustel ja jõudu ning Eesti mehe visadust ja sitkust järgnevas töös!

Veel õppemeetodite revideerimisel.

Liialdustest, kasuistikast ja käremeelsusest küsimuse käsitamisel.

J. Tõrvand.

„Sõduri“ veergudel on kestmas äge sulesõda „Sõduri“ ja „Tondi“ pädagoogide vahel. Toimetus küll hoiatab, et lõpetab selles sõja „meetodite revideerimise“ küsimuses, kuid mulle paistab, et lahingut nii järsku katkestada ei saa — kogu küsimuses on veel väga ja väga palju külgi, mis nõuavad selgitamist. Kirjutatan nõuavad sellepärast, et kuigi asjaosalistel ja vast ka kõigil sõjaväelastel (juhtidel) asi selge, ei ole tema vist lõpulikult ülevaat-

lik „Sõduri“ lugejate laiemale ringkonnale. „Pädagoogide“ sulesõja põhjal võib tekkida arvamine, et kaitseväge juhtide ettevalmistamise alal on aastate jooksul „tallatud tuult“, seega — minevikus on raisatud raha ja tuleviku jaoks pole loodud midagi positiivset. Näiteks, A. Traksmann „Sõduri“ nr. 30/31 (lehek. 650) tõendab, et praegune klassitöö (mis võtab suure osa kogu õpeajast. J. T—d.) ei saavuta seda eesmärki,

milleks teda korraldatakse. A. S. samas „Sõduri“ nr-is, lehek. 639 kirjutab, et meie õppetöös nii mõnedki asjad korras ei ole ja et selle põhjuseks olevat — mitteotstarbekohane õppetöö organisatsioon. Lõpuks A. S. „Sõduris“ nr. 30/31 laseb paista, et „asutus, mis juhib riigikaitset, pole üldse ülesseadnud eesmärki, mis õppetööga tahame kätte saada“!!!

Need üksikud laused ja kohad, milliste taolisi aga on ohtralt laiali pillatud kogu „päda-gogide“ sulesõja lahingu väljal. Neist lausetest voolab asjast kõrvalseisvale vastu kopitanud laiskuse ja hooletuse lõhn, hingelämmas-tav vanaaja tolm. Tahtmatalt tekib siis ohke — „kui karm on küll olnud saatuse meie kaitsevæle ja tema juhtidele, luues meil erilisel sarnase olukorra“...! („Sõdur“ nr. 30/31, lehk. 649, A. Traksmanni artikkel).

Halastage, mu herrad! Üle kaheksa aasta on hoolega tööd tehtud ja järsku — pole õigesti tehtud; et see, mida on produtseerinud meie õpeasutused — on alaväärtusline, elujõuetu inimmaterjaal, kellel puudub oskus teenistuse kohuseid täita, kellel puudub küllalt kindel rahvusline hing. (!?) Ja kas siis tõesti need ohvitserid, kes kõrgemas koolis õppisid, kas need ohvitserid, kes mitmesugused erikursused on läbi teinud, kas nad kõik tõesti arvavad, et nad midagi pole koolist ja kursustelt kaasa viinud? Kas tõesti need sadanded noored ohvitserid, kes sõjakooli lõpetanud, peavad veel veltveebiltelt ja allohvitseridelt õppima („Sõdur“, nr. 30/31, lehek. 653)? Kuid viimased on ju ettevalmistuse saanud samade meetodite järele, mis ohvitseridki. Ja on ju neid, allohvitserid, õppetanud koolis, erikursustel ja õpekompaniides meie ohvitserid. Mis see siis on? Ohvitser õpetab kadetti kui tulevast ohvitseri; ohvitser õpetab ka allohvitseride kooli ja õpekompaniide õpilasi. Ja järsku — tulemused on vastupidised!? Kas ei ole kogu küsimuse käsitamisel lugupeetud kaasvõitlejad sattunud sarnasele teele, mille suun viib üle liialduste, ettevaatamata käremeelsuse ja kasuistika? Kas asja käsitamisel pole mindud vast isiklikuks, kus vaielduste hoos räägitakse ja kirjutatakse sõjaväe eetikale võeraid teravusi, kus enam ei kaaluta, mis võib ja mis mitte?

Asjalik rahulik kriitika toob kasu. Enese-kriitika on tarvilik igale ühele, kes loovad tööd tahab teha. Kriitika ja enese-kriitika on hädatarvilikud iseäranis kaitsevæes, sest siin ei tohi puudusi varjata. Kuid ei saa ka õigeks pidada, kui enese-kriitika asemel tarvitatakse enesepiitsutamist, olgugi vast bona fide. Ei saa õigeks pidada, kui paremuse poole püüdmisel unustatakse (meelega?) erilised olud, millistes loodi ja arenes meie kaitsevægi. Jäl-

gides „Sõduri“ artikleid, ei ole mina üheski leidnud meie lähema mineviku olude ja võimaluste hindamist. Et aga õigesti arusaada olevikust peab kriitika alla võtma minevikku.

Võiks küsida, kas need sajanded ja sajanded juhte, kes ühes või teises õpeasutuses või õpeosas ettevalmistuse või hariduse täienduse on saanud, iseenast ka nii alaväärtuslisteks loevad, kui võib seda oletada ilmunud artiklite põhjal? Kas nad omas igapäevases raskes töös tõesti tunnevad, et teevad seda, mis mitte vaja pole? Vaadates kodu ringi ning võrreldes meie kaitsevæe seisukorda teiste noorte sõjavägedega, peab iga tõestlugu-pidaja inimene kõhklemata järeldama, et meil ei ole mitte kõik halb, et meil on väljajõutud mitmel alal täiesti rahuloldavale seisukorrale. See on kõikide kaitsevæelaste kogutöö positiivne tagajärg, mis annab nii ohvitseridele kui ka allohvitseridele kindla teadmise, et nad pole mitte aastate jooksul „tuult tal-lanud“.

Kaitsevæe töö on kollektiivne töö. Iga üks paneb sellesse töösse omad oskused ja parema tahtmise. Viimast peame alati oletama; vastasel korral meie süüdistaks ennast otseko-heses hooletuses ja kohusetunde puuduses. Peab aga olema suur julgus, kui keegi tahaks tõendada, et meie kaitsevæe kaader selles mõttes ei seisa tarvilikul kõrgusel.

Oma loomisest peale on kaitsevægi teinud tööd parema tahtmisega ja arusaamisega, nii kuidas ta seda oskas, kuidas suutis meie oludes. Sarnaselt on tehtud tööd ka Tondil, Batarei tänaval ja Juhkentaalis.

Kriipsutan alla — nii kuidas o s k a s. Meil armastakse mõnikord edvistada põlgutusega nii nimetatud Vene meetodite ja süsteemi vastu. Ja, keisririigi sõjaväes ei olnud mitte kõik kõige parem, aga kas saame olematuks teha oma minevikku? Ja kas ühes võime alati ja igal pool tõendada, et meie Vene süsteemi puudustest pole aru saanud, pole püüdnud neist lahti saada? Ja kas tahame unustada, et iga rahvas on ise oma süsteemi (milgil alal) looja, kus esile tulevad tõu omadused? Mis oli Vene juhtidele nende arusaamiste ja tegelik- kude sammude aluseks, pole igakord sarnastena meile. Pärandades Venelt oma lähema mine- viku, meie otsekohe viisime sinna sisse omad korrektiivid. Seda tõendab kõige pealt Vabadus- sõda. Ülemjuhatajast peale kuni viimase sõdu- rini — kõik olid saanud sõjalise ettevalmistuse Vene süsteemi järele. Kuid Vabadussõda võideti. Siin tulid ilmsiks omadused — kindel tahe, mehisus, kohusetunne ning selge arusaamine. Sõditi nii kuis osati. Ja kas on halvasti löödud, vaenlast Võnnu all, Narva all ja teistes lahingutes? Ka Vene osku- sed muutusid otstarbekohasemaks eestlaste kätes.

Need samad juhid, need samad ohvitserid, kes edukalt tegutsesid Vabadussõjas, andusid rahu tulekuga meie igapäevasele tööle. Nad tõid kaasa need oskused, mis olid. Sellest tung revideerida oma oskusi, tung paremuse poole, võimaluste piirides. Need võimalused polnud mitte rikkalikud. Kõige pealt — ainealine kitsikus, mis loomulik noore riigi elus, pealegi pärast laastavat sõda. Teiseks — vilunud õppejõudude puudus. Et teisi õpetada, peab õpetaja ise küllalt selleks ettevalmistatud olema. Mis aga näeme meie esialgu? Suurtüki asjandust, näiteks, luges sõjakoolis nooremleitnant, kes oli lõpetanud Vene-Suurtükiväe kooli lühendatud kursused. Klasside inspektoriks oli kolonel, kelle eriala oli olnud Vene õpeasutustes ühe võõra keele õpetamine. Inseneri asjanduse õpetajaks oli äärmiselt raske leida kohast isikut, sest meie ei pärandanud Vene sõjaväest ühtegi sõjainseneri. Vähesed kindralstaabi ohvitserid olid ülekoormatud muude töödega — nad ei saanud ennast pühendada õpetööle. Need üksikud näited osaliselt illustreerivad, missuguste raskustega tuli võidelda algusest peale õpepersonaali leidmisel. Arvan, et need raskused on meeles kõikidel, kellel õpetöö korraldamisega tegemist tuli teha.

Siin kohal olgu ka tähendatud, et inimeste puudusel tuli õpetöö juurde kutsuda võõra keelseid isikuid — endise Vene väe eriteadlasi mitmesugustel aladel. Nende õpejõudude auks peab aga äramärkima, et rõhuv enamus neist täitis omi kohuseid lojaalselt; muidugi nii, nagu nad ise olid õppinud. Arvan, et meie väejuhatust tegi õieti, ärakasutades eriteadlasi, kes odavalt saadaval olid. Muude väljamaalaste kutsumine oleks maksnud palju rohkem ning keele küsimus oleks olnud suureks raskuseks.

Kõige eelmise juurde peab lisama, et meil polnud õpeasutuste jaoks vastavaid ruume ning lõpuks — meil puudusid absoluutselt omad õpeabinõud, puudus eestikeelne sõjaasjandusline kirjandus.

Need raskused olid analoogilised kõikide õpeasutuste töö piirkonnas. Kuid siiski neist saadi üle ja siin eestkätt tänu kindral Reeki kui õpeasutuste inspektori (tolleaegse) energilisele ja väsimata tahtmisele saavutada positiivseid tagajärgi meie kitsastes oludes. Ka suurem osa teisi õpejõude on kogu aeg täieliku tõsidusega oma töö juures olnud, nii nagu nad oskasid ja suutsid. Vastupidist oletada oleks, minu arusaamise järele, mitte õiglane ja tänamatu.

Arusaadav, et loomise ajajärgul tehakse vigu, mis pärastpoole vilja kannavad kas teatud puuduste näol organisatsioonis või jälle selle läbi, et oma töötagajärjega meie kõigiti rahul ei ole.

Kas on meil õpeasutuste organisatsioonis olulisi puudusi, mis halvaks õpetööd seda võrra, kui võib välja lugeda „Sõduri“ viimastest artiklitest? Minule paistab, et sarnaseid puudusi mitte ei ole ja kui seda siiski mõnelt poolt arvatakse, siis vist nende vahekordade tõttu, mis tekkinud üksikute tegelaste vahel iseloomuomaduste ja õpetööde mitte küllaldase ettevalmistuse läbi.

„Sõduri“ artiklite autorid püüavad tõendada igaüks oma seisukohalt, et sõjaväe õpeasutustes pole vastutavat õpeala juhti. Sarnane väide pole muud kui ühelt poolt püüd näidata, et vaat, miks teie minu käest nõuate, mina olen ainult teoreetilise külje korraldaja; teiselt poolt aga näitab, et õpeasutuste organisatsiooni arvustajad pole süvenenud küsimusse. Meie teame, et üldiseks õpetöö juhatajaks, kelle töö õiges suunas hoidmiseks on õpeasutuste ülem. Temal on eriline abi — õpetöö alal. Viimane ametkoht tekkis veel alles läinud aastal, kui ärakaotati klasside inspektori koht, mille mõiste ja sisu väga piiratud. Need kaks isikut pidid kogu õpetööle andma tarviliku suuna — nii üldise õppeplani kui ka aja jaotuse näol üksikutes õppeainetes. Nende loomulik ülesanne on ka õpetööd sarnaselt organiseerida, et eesmärk oleks saavutatud vähema vaevaga ja ajakulutusega arvestades selle juures nii meie õpetajas- ja õpilaskonna iseäraldustega, kui ka kõikide teiste oludega. On ju teada, et näiteks meie sõjakooli sisseastujate kogu on väga kirju. Kirju on ka õpetajate kogu. Kuid kirju on kogu meie kaitseväge kaader, kui sõjaaja produkt. Sellepärast on senini olnud tegemist väga suurte raskustega üldise õppeplani kokkuseadmisel, õpetöö tegelikul organiseerimisel.

Siin kohal tahaks veidi peatada isiklistel asjadel, s. o. — tahaks paari sõnaga vastata S.-ile, kes „Sõduri“ viimases nr.-is (30/31), lehk. 641) kasuistliselt käsitab väiteid minu artiklist, mis toodud „Sõduris“ nr. 26/27. Mina tõendasin ja tõendan ka praegu, et Vene akadeemia lõpetanud ohvitser pidi esialgu tundma lahingus raskusi tehnilisel alal riviüksuste juhatamise juures (ka kompanii ülemana). Veel halvem oli koostöö mõttes teiste väeliikidega. Oma väeliigi alal oli küllaldane ettevalmistus, aga koostöös teistega — mitte.

Kompanii ülem, jalaväelasest akadeemik, ei olnud praktiliselt, näiteks, selleks ettevalmistud, et kiiresti ja õigesti, täitsa teadlikult ja suurtükkiväelastele omasel tehnilisel keelel anda juhatusi batarei ülemale, kes kompaniiga teatud ülesannet lahendas. Omas artiklis räägin just sarnastest puudustest. Neid puudusi tekitas Vene süsteem, Vene väga lai teoreetiline õpetöö eraldi igas väeliigis, ilma koostöötä

teistega. Vene akadeemia neid puudusi täielikult ei parandanud. Kindralstaabi ohvitser peab aga neist vaba olema — muidu ta ei või edukalt juhtimise alal tegutseda (asjalik juhtimine nõuab põhjalikku tutvust sellega, mida või keda juhitakse).

Seda minu tõendust, et vene kõrgema haridusega ohvitser võis tunda puudusi praktiliste oskuste alal, iseäranis tehnilisel alal, tõlgitseb nüüd A. S. sarnaselt, et mina, tundes neid puudusi, tahan vist näha meie kõrgema sõjakooli õpetöö eesmärgina kompanii ülemate ettevalmistamist. Arvan, lugupeetud A. S., et sarnaste järelduste tegemiseks Teil küll põhjust polnud, kui Teie vähegi tähelepanelikumalt ja asja huvidele lähedamalt oleks minu eelmist artiklit tema tervikus, lugenud. Kasuistika pole õige tee tõe otsimisel.

Nüüd edasi. Väljaminek sarnastest kasuistilistest mõttemõlgutustest, katsub A. S. tõendada, et asutus, kes riigikaitset juhib, pole ülesaadnud kindlat eesmärki, mis õpetööga teatud õpeasutuses tahetakse kätte saada ning et seda on teinud õpeasutused ise.

See julge väide aga ei vasta tõe, sest meie loeme kõrgema sõjakooli (endise kindralstaabi kursuste) ajutises põhikirjas järgmist:

Kursuste e e s m ä r k:

§ 1. a) Ettevalmistada ohvitseri nooremate kindralstaabi ametite peale; b) anda täiendavat sõjalist haridust väeosade ülematele.

Ühes sellega peavad kursused: a) laiendama nendest osavõtjate sõjalist silmaringi; b) äratama osavõtjates huvi ja armastust sõjateaduste vastu; d) ettevalmistama osavõtjaid, iseäranis tulevaid kindralstaabi ohvitseri, teaduslikeks tööks sõjaliste küsimuste alal, õpetades neid teaduslikult mõtlemä ning andes neile teaduslikud töö meetodid.“

Arvan, et kõrgema sõjakooli põhikiri on A. S.-ile tuttav. Miks siis tõendada, et asutuse poolt, kes juhib riigikaitset, pole ülesseatud kindlat eesmärki? Meie vajame kindralstaabi ohvitseri. See mõiste on igale ühele selge ning kõrgema sõjakooli õpetöö peab olema organiseeritud nii, et meie tõesti saaks töömehi staapidesse ja haritud juhte (ajajooksul) rivisse. Või arvab A. S., et põhikirjas oleks pidanud veel defineeritud olema kindralstaabi ohvitseri mõiste? See on aga vist täitsa ülearune, sest iga sõjaväelane ja vist ka kõik meie kodanikud saavad aru, mis on allohvitser, mis ohvitser, mis kindralstaabi ohvitser.

Kui on teada kindel eesmärk, mis tahame kätte saada, siis peab vastava kuju omama

kogu õpetöö, selle töö organiseerimine, mis omakorda lähedalt mõjub õpemeetodite peale, nagu seda õigesti ära märgib ka A. S. Kui aga nüüd meie oleme võtnud avaliku arvutamise alla meie õpemeetodid, siis ikkagi peab oletama, et siin on vaja parandust. Sellele parandustööle pärast põhimõttelist selgitamist, peaks heatahtlikult üksteisest arusaades asuma kõik, kes tahavad edasi püüda. Omas senises kollektiivses töös ei ole meie pelganud vigu otsida. Oleme neid ka ühel ja teisel alal leidnud. Kuid hoopis vähe oleme senini tähelepanu pühendanud nende vigade põhjuste otsimisele. Kerge on öelda — see ja see on halb. Aga mis pärast halb? Ja kas ta üldse oleks võinud teatud määral parem olla? Kerge on käremeelselt kriitika alla võtta teiste tegevust. Tuleks aga alati meelles pidada, et meie tänapäeva õpetöö, meie oleviku ilme kannab teatud määral neid jooni, mis üks või teine asutus algusest peale sai — suuri põhimõttelikke reforme ei tehta ju mitte igapäev. Kritisereides olevikku, ärge jätke äramärkimata seda positiivset, mis meil kollektiivses töös siiski leidub. Vaadake ringi, siis näete et meie omal jõul oleme suuresti edasi jõudnud. Ainult süüdistav kriitika lõhub usu meie võimetesse. Seda ei tohi aga olla, see on kaitsevää huvidele kahjulik. Meie iga sammu peal tunneme ja näeme, et kaitsevää ettevalmistamise ala käib arenemise rada. Oleme rikastunud kogemustega. Oleme suutnud oma õpeasutustes ettevalmistada rea uusi tõsisemaid töömehi, kes suure veendumusega, hooga ja uue jõuga on juba asunud tööle, igati omal alal. „Oma silmadega“ oleme ka näinud, kuidas õpetatakse mujal. Meie kohus on igakülgselt kasutada nii oma kui ka teiste kogemusi. Reformidega saame jälle edasi. Kuid reformide vajadus veel ei tähenda, et senini oleme „tuult tallanud“. Kõik ei ole mitte meil halb. Ka õppealal. Aga see teadmine sugugi ei pea vähendama meie kindlat soovi ikka ja ikka paremusele püüda. Meie kaitsevää alaline üldine edu — see on eesmärk, mille poole rühime igapäevases töös. Kui mõnel alal ei ole meil siin päris õiget suuna — otsime uut, paremat, hõlpsamat. Kuid kas uute suunade otsimisel on vaja liialdusi, kas on vaja enesepiitsutamist — on küsitav. Ka see on küsitav, kuivõrra kasulikud on käremeelsed, mõnikord isiklistest motiividest läbipõimitud arvustused ja kasuistilised „veesegamised“.

Kuid igal ajal on kaks vastupidist külge. Nii ka siin. Kui „sulesõjas“ on mindud mõnelt poolt kaugemale, kui see vast lubatav oleks olnud, on siiski mitmed ja mitmed küsimused

õpealal selgitust leinud. On „tuulutatud“ ruume, mis aastate jooksul värsket õhku tarvilisel määral pole saanud. On tõmmatud uued suunad, millel käies loodame kergemini jõuda

oma eesmärgile. Mida kiirem ümberkorraldame oma õpetöö nende põhimõtete järele, mis väljendatud „Sõduri“ pädagoogide poolt, seda parem kogu meie kaitsevæele.

Kaitsevæe teenistusaja lühendamise tingimusi.

R. Masing.

Šveitsi sõjaväeteenistuse alused.

Meil räägitakse sagedasti kaitsevæe teenistusaja lühendamise vajadusest. Selleks tuuakse kerge südamega näiteid riikest, kus teenistusaeg lühem või kus seda kavatsetakse lühendada. Kahjuks on näited alati pääliskaudsed ja ei selgita tingimusi ning aluseid, millel baseerub lühem teenistusaeg.

Uurides vähegi sügavamalt lühikese teenistusajaga riike, leiame, et selleks on tehtud aastate ja aastakümnete jooksul suuri eeltöid.

Tihti räägitakse Šveitsi miilitsast, toonitades, et see olevat kerge rahvale, odav riigile ja lühike teenistusaeg ei tülitavat kedagi. Räägivad seda need, kes tunnevad Šveitsi miilitsat vaid nime järele.

Püüan anda lühida kirjelduse Šveitsi miilitsa teenistusest ja väljaõppest rahvasteliidu andmete põhjal 1926 a. (Société des Nations. Annuaire militaire. Genève 1926.) ja Šveitsi kolonel Ch. Egli raamatu „L'Armée Suisse“ põhjal.

Kõigepealt nimetavad šveitslased oma miilitsat „sõjaväeks“, aga mitte „miilitsaks“.

Sõjaväeteenistuse kohustus.

Šveitsi sõjaväeteenistuse kohustus on üldine, sunduslik ja isiklik. Šveitsi kodanikud ja väljamaalased, kes elavad kauemat aega Šveitsis, kes on vabastatud mingisugustel põhjustel sõjaväeteenistusest, maksavad sõjavæe maksu, alates 20 aasta vanadusest kuni 40 aasta vanaduseni. Maks on järgmine: iga isik maksab aastas 6 franki isiklikku maksu, liikumata varanduse pealt iga 1.000 frangi väärtuses — aastas 1½ franki ja iga 100 frangi puhta sissetuleku pealt aastas 1½ franki. See maks toob sisse aastas umbes 300—400 miljoni E. marka. On kodanikke, kes maksavad aastas kuni 210.000 E. marka sõjavæe kasuks.

Sunduslik sõjaväeteenistus algab 20 aasta vanadusest ja kestab 48 aasta vanaduseni. Sõjaväeteenistuse eel on noorsoo sõjaline ettevalmistus.

Noorsoo sõjaline ettevalmistus ja õpetajaskond.

Kehaline kasvatus on sunduslik õppeaine kõikides Šveitsi koolides ja õppeasutustes. Poiste kehalist kasvatust koolides korraldab ja valvab sõjadepartemang (sõjaministeerium). Algades 10 aastast vanadusest korraldatakse kehalist kasvatust „Võimlemise ja sõjalise ettevalmistuse käsiraamatu“ põhjal, mis välja töötatud sõjadepartemangu poolt ja sunduslik koolides. Kehaline kasvatus kestab kogu aasta. Sellele pühendatakse vähemalt 2 tundi nädalas igas klassis. Kantonite valitsused on kohustatud valvama, et koolide juures oleks korralikud võimlemisplatsid ja mänguväljad. Võimlemisriistade ja abinõude tüübid kinnitab sõjadepartemang. Vähemates koolides annavad kehalist kasvatust õpetajad, suuremates koolides — kvalifitseeritud kehalise kasvatusõpetajad. Valitsus korraldab kehalise kasvatusõpetajate järelevalvet koolides. Kantonid esitavad iga kolme aasta tagant liidu nõukogule aruande noorsoo kehalisest kasvatusesest.

Õpetajate seminaaride vähemates klassides on vähemalt 3 tundi nädalas kehalist kasvatust. Iga õpetaja peab omandama kindlaid teadmisi kehalise kasvatusõpetajate alal. Neis koolides on kehaline kasvatus tähtsam lõpukatses, millel viibivad sagedasti liidu nõukogu esitajad.

Liidu valitsus korraldab iga aasta õpetajatele kehalise kasvatusõpetajate kordamiskursusi ja toetab seltse ning organisatsioone, kus arendatakse kehalist kasvatust.

Peale kooli lõpetamist kuni sõjaväeteenistuse alguseni sünnib järjekindel noorsoo sõjaline ettevalmistus. Selleks organiseeritakse:

- relvadeta sõjalise ettevalmistuse kursusi;
- relvadega sõjalise ettevalmistuse kursusi;
- noorte küttide kursusi.

Neist kursustest võtavad osa poisid 15—20 aastani. Iga kursuse vältus on umbes 50—80 tundi aastas. Kehalise kasvatusõpetajate kursused sisaldavad marssimist, jooksu, hüppeid, takistuste võtmist, ronimist, mängu jne. Harjutused sünnivad vabas õhus. Kursuse lõpul peab pois marssima 20—30 klm järjest. Lõpetajad saavad tunnistuse, mis esitatakse sõjaväeteenistusse astumisel.

Relvadega sõjalise ettevalmistuse kursus sisaldab:

- a) relvadega tutvunemist, relvade lahtivõtmist, kokkuseadmist, puhastust, alalhoidmist ja parandust;
- b) tegutsemist relvadega, relva laadimine ja tühendamise;
- d) püssivõtteid;
- e) laskeharjutusi — umbes 100 padrunit peale.

Sõjalist õppust korraldavad ja juhivad ohvitserid ja allohvitserid, kes riigilt tasu saavad. Õppusteks organiseeritakse noori gruppidesse.

Noorsoo sõjalist õppust igas kantonis juhivad kantoni komisjon, mille koosseisu kuuluvad ohvitserid. Komisjon kannab vastutust noorte sõjalise ettevalmistuse suhtes sõjadepartemangu ees.

Kantonid annavad arsenalidest igale kursuselasele: 1 püssi lisandustega, padrunikoti ja tööpluusi. Nõrkadele poistele antakse kergendatud püss. Iga kursuslane saab laskeraamatu, kuhu kantakse sisse: väljalastud kuulide arv ja tagajärjed. Sõjaväe teenistusse astumisel esitatakse laskeraamatud. Kursuste instruktorid saavad tunnitasu.

Noorte küttide kursusi korraldatakse samasugusel alusel. Õppus piirdub seal vaid laskeharjutustega. Liidu valitsus toetab kursusi, makstes korraldaja seltsile väljaõpetatud noore laskuri eest 5 franki abiraha, ja kandes laske-moona kulud. Kõiki kursusi revideerib sõjadepartemang.

Igas kantonis on teatud arv kadettide korpuseid. Nende organisatsioon on mitmesugune, kuid kõikide eesmärk on üks: anda noortele üldhariduse kõrval sõjalist haridust.

Juba 1911 aastal kulutas liidu valitsus noorsoo sõjaliseks ettevalmistuseks 30 miljoni E. marka. See arv on alatasa kasvanud. Kahjuks puuduvad viimased andmed.

1925 aasta jooksul said sõjalist ettevalmistust igasugustel kursustel ja kadettide korpustes 48.000 noort. Noorte laskeharjutusteks kulutati 630.000 padrunit.

See lühike ülevaade Šveitsi noorsoo kehalist kasvatusel ja sõjalisest ettevalmistusest näitab, millise soliidse aluse on loonud šveitsi rahvas oma sõjaväele. Noorsoo sõjaline ettevalmistus on tõsiselt organiseeritud, on suuremalt osalt sunduslik ja ei ripu õhus. Iga šveitsi koolipoiss loeb auasjaks olla osav kütt ja märgilaskja. Püss on talle tuntud ja armas riist. Šveitsi õpetajad ja professorid ei kardavad militarismi. Iga šveitsi professori ja õpetaja raamatukogu esimesel kohal on Šveitsi sõjaväe määrustikud, eeskirjad ja käsiraamatud. Šveitsi ülikoolid ja tehnikumid on sillaks üld- ja sõjateaduse vahel. Zürichi politehnikumis on sõjateaduse teaduskond ja Baseli ülikoolis sõja-

kunsti õppetool. Mõlemad on üliõpilaste poolt armastatud. Meil Eestis on kahjuks teisiti. Paljudki meie professorid ja õpetajad väljendavad sagedasti Venest pärandatud hirmu sõjaasjanduse vastu ja leiavad terves rahvuslikus alalhoidmise tungis „militarismi“.

Sõjaväeteenistus.

Šveitsi kodanik, kes 20 aastat vana, kutsutakse 65—90 päevaks noorte õppustele (väe-liikide järele). Peale noorte õppusi lähevad sõdurid koju ja ilmuvad 7 aasta jooksul iga aasta 11 päevaks kordamisõppustele, ning peale 11-aastast teenistust veel kord 11-päevalise kordamisõppusele. Sellega on hariliku sõduri teenistuse kestvus 28 aasta jooksul 153—178 päeva.

Sõdurid, kes tahavad saada allohvitserideks ehk kes on määratud ülemuse poolt allohvitserideks, lähevad peale noorte õppust 20 päevaks allohvitseride kursustele. Järgmisel aastal kutsutakse allohvitserid 65 päevaks noorte õppustele, juhtidena ja õpetajatena ning järgmistel aastatel 11-päevalistele kordamisõppustele. Seega on allohvitseri teenistuse kestvus 28 aasta jooksul 260—404 päeva.

Allohvitserid, kel on keskkoolile võrdne üldharidus ja kes tahavad saada nooremaks leitnandiks või kes on ülemuse poolt soovitatud ohvitserideks, lähevad peale allohvitseri kursuse lõpetamist 80—105 päevaks I ohvitseride kooli. Järgmisel aastal tulevad ohvitserid 65 päevaks noorte õppustele kui juhid ja õpetajad ja selle järele viibivad igal kordamisõppusel.

Iga järgmise auastme saamiseks on tarvis teenida vähemalt 4 aastat eelmises aukraadis ja võtta osa kõigist kordamisõppustest, sooritada 30 päevaline kursus ja viibida järgmisel aastal 65 päeva kordamisõppustel.

Et saada alaliseks instruktor-ohvitseriks on tarvis lõpetada kas Zürichi politehnikumi sõjaasjanduse osakond või Baseli ülikooli sõjakunsti teaduskond.

52 aastast arvatakse ohvitser erusse.

Lühike teenistuskäigu kirjeldus väljendab suuri nõudeid sõjaväe kaardrite võrreldes hariliku sõduriga. Et saada ohvitseriks, tuleb olla sõdur, allohvitser, viibida igasugustel kursustel ja omada hea üldhariduse. Iga järgmine aukraad omandatakse vähemalt 4-aastase tegeliku rivi-teenistuse järele. Enne 20 aastat teenistust ei või keegi saada koloneliks. Kindrali aukraadi võib omandada ainult sõjaajal. Instruktor-ohvitseridele esitatakse veel suuremaid nõudmisi. Kuid ka kaadri majandusline seisukord on hea. Noorema ohvitseri põhipalk on umbes 26.000—28.000 E. marka kuus. Kapteni põhipalk 30.000 E. marka ja vanema ohvitseri põhipalk umbes 40.000 E. marka kuus,

milledele lisaks veel igasugused lisarahad ja päevarahad.

Sõjaväeteenistuse kohustused ei piirdu ainult õppustel ja kordamisõppustel viibimisega. Kodanik on kohustatud väljaspool sõjaväeteenistust, omas kodus, alal hoidma heas korras sõjaväe riideid ja relvu, mis talle antud. Neid kontroleeritakse ja korratu hoidmise eest kannab omanik valju vastutust. Kodanik peab iga aasta läbi tegema kindla arvu laskeharjutusi ja täitma eeskirju, mis saadatud sõjapartemangust. Šveitsi kodanik laseb välja oma sõjaväeteenistuse aja jooksul 1000—1400 padrunit.

Sõjaväeteenistuses viibimise ajal ei ole sõjaväelastel ühtegi kõrvalist ülesannet. Ladude, arsenalide ja teiste sõjaväeliste asutuste vahid on alalised palgatud sandarmid.

Kogu rahvas peab avitama sõjaväge. Vallad ja elanikud on kohustatud andma sõjaväele eluruume ja transportabinõusid. Vallavalitsused on kohustatud andma tasuta ruume, harjutusvälju ja lasketiiru sõjaväeosade ja staapide jaoks. Šveitsi rahvas kannab neid raskusi nurinata. Rahva suur huvi ja vastutulek sõjaväele on tugevaks aluseks lühikesele sõjaväeteenistusele ja miilitsa süsteemile.

Kogu Šveits on üle külvatud rohkearvuliste seltsidega, kus arendatakse sõjaasjandust. Tähtsamad neist on: Šveitsi ohvitseride liit; Šveitsi allohvitseride liit; umbes 4000 kütiselti 250.000 liikmega; kahurasjanduse seltsid; pontoonasjanduse seltsid; sanitaar seltsid ja teised. Šveitsi kütiseltsid tarvitasid laskeharju-

tusteks 1925 aasta jooksul 10 miljoni padrunit, mis on harilik igaaastane norm.

Šveitsi sõjaväe eelarve on harilikult 26—27% riigi üldeelarvest. 1925 aastal oli Šveitsi sõjaväe eelarve 6 miljardi E. marka, sellejuures on šveitsi maaala vähem kui Eesti ja rahva arv ainult 3 korda suurem. Eesti sõjaväe eelarve 1925 a. oli 1,48 miljardi.

Lühike ülevaade Šveitsi miilitsa süsteemist õpetab meid:

1. Kui tahame lühendada kaitseväeteenistuse aega, siis peame korraldama kindla ja sundusliku noorsoo kehalise kasvatus ja sõjalise ettevalmistuse. See peab algama algkoolides ja kestma sõjaväeteenistuseni. Haridus- ja sõjaministeerium peavad sel alal käsikäes töötama ja ühiselt seda ala kontroleerima.

2. Sõjaväe kaader: ohvitserid ja allohvitserid olgu kvalifitseeritud õpetajad, kasvatajad ja juhid. Neilt tuleb nõuda suuri teadmisi ja praktilisi kogemusi. Hea kasvataja ja õpetaja võib lühikesel aja jooksul ka nõrgast õpilasest tubli ja kasuliku kodaniku kasvatada, kuna saamatu ja nõrk õpetaja pika aja jooksul ka hea õpilase võib rikkuda. Et saada paremat kaadrit, tuleb kõigepealt ohvitseride ja allohvitseride majanduslist seisukorda parandada, et nad võiks vabalt oma jõu rakendada sõjaväe õpetusele ja kasvatusel ja et neil oleks võimalusi ja vabat aega omi teadmisi täiendada. Siis võiks ka noilo suurmaid nõudmisi esitada.

3. Rahvas tundku huvi ja poolehoidu riigikaitse ja sõjaväe vastu. Ülikool ja õppeasutused olgu sillaks üld- ja sõjalise hariduse vahel.

Reservohvitseride koondõppus ja kultuur-selgitustöö.

(Mõtteid eelseisva koondõppuse puhul).

Toimetuse märkus. Anname käesolevale artiklile parema meelega ruumi. Meil on teateid, et Kindralstaap on juba sisse võtnud reservohvitseride koondõppuste õppekavasse kultuur-selgitustöö kaunis laias ulatuses.

On avalik saladus, et igas riigis keeb intensiivne töö rahva „sõjaväestamisel“, hoolimata illusoorsetest unistustest, unistustest igavesest rahust, rahvusvahelisest vendlusest jne. Veel hiljuti lugesime ajakirjandusest (Pvl. 10.VII.26 Nr. 183 j. t.), et Pilsudski sõjaväelise organisatsiooni deviisiks Poolas on: „Iga poolakas olgu sõdur, iga Poola naine kuulugu rahvuslase kaadri reservi. Iga Poola maja muutugu kindluseks.“ Umbes samal ajal teatasid ajalehed vabatahtliku sõjaõppuse sisseseadmisest noorsoole Jaapanis. Mis tehakse sel alal teistes Euroopa riikides, sellest on „Sõduri“ veergudel mitmel puhul

juttu olnud. Eesrinnas sammub aga siin N. Venemaa.

Ka meil kui väikeriigil poliitiliselt mitmevärviliste naabrite vahel ei või olla teist teed. Sõjalise algõppuse viimine noorsoo hulka koolide kaudu, kaitseleidiu organiseerimine, kaudselt ka spordiliikumine ja skoutlus — need on tervitatavad sammud selles suunas.

Kuid meelestagem, et massi võivad riiklikes huvides liikuma panna ainult läbilõõnud ideed ning ajakõrgusel seisvad juhid. Nende ideede sisendamise rahvasse ühest küljest ja riigivastaste elementide õõnestustöö paraliiserimine teisest küljest — see on kultuur-selgitustöö ülesanne. Selleks tööks peavas ettevalmistatud olema eestkätt kõik ohvitserid, olgu alalises väes või reservis. Kas on tarvidust korrata, et praegusel ajal on vähe olla ainult hääks

rivijuhiks Iga ülem peab olema ühtlasi ka rahvajuht, kes poliitiliselt hästi ettevalmistatud, kes tunneb massi hingeelu, oskab kasutada nüüdisaja sõja võimsamat relva — propagandat, kellele pole võõras moodne kasvatusteadus jne. Muuseas dikteerib meile seda meie asetus poliitiliselt aktiivse idanaabri külje all.

Kellele meie ohvitserkond mitte võõras pole, see teab, et „rahvajuhtidena“ oleme suures enamuses olles selle pulga peal, kuhu jäi end. Vene ohvitser Ilmasõja päivil. See aga ei tähenda rohkem ega vähem, kui ajast maha jäämist Sellel kurval nähtusel on aga väga loomulikud põhjused: tuleme ju Vene koolist; meie oma sõjakool ja kursused, tegutsedes Vene eeskujul, pole seni suutnud asjasse parandust tuua; eneseharimine väeosades on olnud ilma kindla süsteemita. Önnelikud erandid on vast need ohvitserid, kes kultuur-selgitustöö kursused tegelikult kaasa teinud, meie kinstaablerid ja, võib olla, ka need, kes eraelus oma kutsealal vastavad kogemused omandanud. Sellepärast peab oletama, et kaitseväes teenivate ohvitseride sellekohane ettevalmistus edaspidi kord täies ulatuses kõne alla tuleb ja et siin ülesaanata raskusi asja parandamiseks kultuur-selgitustöö kursuste, täienduskursuste, sõjakooli jne. kaudu ei peaks olema. Keerulisemaks muutub küsimus siis, kui teda võtta reservohvitseride seisukohalt, nagu allpool mõne sõnaga teha katsun.

Kahtlemata on reservohvitseride koondõppuste aeg niivõrd piiratud ja programmi puhtsõjaliste õppeainetega sedavõrd koormatud, et ettevalmistamiseks selgitustööle raske ruumi leida. Siin peab abiks tulema eneseharimine, iseõppimine.

Ma ei loe ennast küllalt kompetentseks selleks, et esitada siinkohal lõpulik kava eelpuudutatud aine läbivõtmiseks reservlastega, kuid kujutan siiski meie ainelist ressurside juures asja umbes nii:

1. Koondõppuste ajal tuleb reservohvitseridele ära näidata kultuur-selgitustöö kui nüüdisaja sõja võimsama relva tähtsus ja -kätte juhataada need meetodid ja abinõud, kuidas seda teha tuleb, olgu rahva seas või sõjaväes.

2. Koondõppustel luuakse „kultuur-selgitustöö nurk“, kuhu koondatakse kõik sellesse

alasse puutuv ja meil saadaolev kirjandus, samuti abinõud. (Ei oleks vist üleliigsed ka vastavad plakad-kirjad). „Alanurgana“ peaks seal leiduma meie idanaabri „agit-prop'i“ täielik iseloomustus.

3. Pannakse ohvitseridele südame pääle (või tehakse otsekohe ülesandeks) järgmiseks koondõppuseks iseseisvalt läbitöötada sel alal kindel programm, mis kokku seatakse Kindralstaabi VI osakonna poolt.

Nagu esitatud skeemist järeldada võib, lasuks reservohvitseride ettevalmistus selgitustöö alal peamiselt eneseharimisel väljaspool koondõppusi, kuna koondõppuste päevil ainult asja õhutada, pärastpoole aga ka süstematiseerida ja kontroleerida tuleks. Meie ainelist ressursid ei näi, minu arvates, esialgu muud teed võimaldavat. Muidugi võib sellesse skemaatilisse kavasse sisse võtta väga olulisi korrektiive. Koondõppuste vaheajad on meil pikad. Ohvitseril, kes eneseharimisega tõsiselt ametis, võivad vahepääl kerkida küsimused, mis vajavad selgitamist, juhatust. Siin võiksid reservlased abistavat kätt leida kohalikkude väeosade kultuur-selgitustöö komisjonidelt, kaitsealiidu propaganda organidelt, seltskonnategelastelt ja sõjaajakirjanduselt. Teisest küljest peaksid reservlased-juhid kirjalikus ühenduses olema Kindralstaabi VI. osakonnaga, tarbekorral endid kohtadel vastavalt organiseerides.

Lõpuks peab puudutama vastava kirjanduse ja abinõude küsimust. Kohalikud raamatukogud linnades ja maal siin reservlastele palju pakkuda ei suuda. Üldse on meil sellekohast kirjandust äärmiselt vähe. Sellepärast peab kujunema järjekordseks ülesandeks vastava kirjanduse soetamine (võõrakeelsete raamatute väljatellimine ja levitamine, tõlked, algupäraste tööde loomine). Samuti peaks „Sõdur“ ja Kaitsealiidu häälekandja („Kaitse Kodu“) kultuur-selgitustöö küsimustele rohkem ruumi lubama ning iga reservlase taresse tungima.

Kokkuvõttes — küsimuste hulk, mis puudutab reservlaste ettevalmistust kultuur-selgitustöö alal, on võrdlemisi laialdane. On ülim aeg asuda nende järjekindlale lahendamisele.

—Ms—

Mõni sõna sidest.

Peale Otepää manöövrid ilmus „Sõduris“ hulk artikleid, mis puudutasid side küsimust. Oli laitvaid, oli kiitvaid kirjutusi sidepidamise, s. o. olevate sideabinõude kasutamise oskuse kohta, kuid puudus kirjutus, mis oleks meie üldist side seisukorda nõuetava seisukorraga võrrelnud. Alljärgnevate ridade ülesanne oleks

sesta täita. Kahjuks ei olnud minul võimalik manöövritest osa võtta. Selle tõttu võin ainult oma teenistuse kogemuste põhjal väeosas kirjutada, kõrvale jättes manöövritel ilmsiks tulnud nähtusi. Ka puudutan seda küsimust peajasjalikult suurtükiväelase seisukohast.

Side peabinõuks on ja jääb selleks vist kauemaks ajaks telefon. Mis telefoni puutub, siis on ta meil sellasena jäänud, nagu meie teda venelaste käest pärandasime, s. o. rügemendist allapoole foonilise väljakutsega aparaat, rügemendi ja kõrgemates staapides magneetoga aparaadid. Sellest kohe esimene suur pahe: kaks iseseisvat võrku, mis ennast ühendada ei anna. Sarnane katkine side on aga täitsa lubamatu. Teine foonilise aparaadi pahe on see, et üle kuue abonendiga keskjaamad on väga keerulised, samuti ka nendega ümberkäimine. Seetõttu tuleks juba nii väikeses staabis kui grupi oma mitu keskjaama tarvitada. Nende puuduste tõttu on ka paljud, kui mitte kõik, ilmasõjast osa võtnud riigid juba sõjaajal foonilise aparaadi pealt magneetoga aparaatide peale üle läinud. Ka meil oleks aeg oma väljaaparaadi mudel välja töötada, mida siis meie kodumaa tehased ise valmistada võiksid.

Mis telefoni kasutamisse puutub, siis oleme veel kaugel täiusest. Mõned tähtsad vead on nii harilikuks saanud, et neid koguni loomulikuks, õigeaks toimetusviisiks loetakse. Need oleksid: 1) ainult kahe otsaga liinide tarvitamine, ilma keskjaamadeta, 2) jaamade koondamine grupi ja kõrgemate üksuste vaatepunktidesse, 3) ühekordse liini vedamine ja, 4) luksusliinid. Peatame iga üksiku juures.

Kahe otsaga liin iseenesest on rääkimiseks kõige mõnusam. Ei ole induktsiooni ega ühenduse kitsimust. Kuid tema võimaldab ainult rääkimist oma teise otsaga, ei mingisuguseid kombinatsioone. Käsu edasiandmine kahe jaama vahel, mis otseühenduses ei ole, on pikaldane ja ebakindel mitmekordse edasiandmise tõttu tekkivate vigade pärast. Telefonistide arv sarnase süsteemi juures side alalhoidmiseks on väga suur, sest kus keskjaam ühe telefonistiga kümme, kakskümmend ja rohkem liine rahuldab, peab ilma keskjaamata peaaegu liinide arvule võrduv personaal olema. Sellest tekib teine pahe. Punktid, kuhu liinid kokku jooksevad, on raskemalt maskeeritavad ja tundelikumad vaenlase tulele nende suure personaali pärast.

Meil on senini viisiks olnud liinide koonduskohaks vaatepunkte valida, see on, vaatepunkti ja komandopunkti kokku sulatada. Oletame nüüd sarnast vaatepunkti sõjaolukorras. Vaatepunkt, ise vaatluse all olles, avaldaks enese kiiresti vaenlasele, demaskeerides enese oma suurusega, vahetuste ja liini parandamisega tekkinud liikumise ja radadega, ehk ka kokku jooksvate liinidega. Kui nüüd vaenlane tema oma tule alla võtab, siis võib grupi ülem kaotada mitte ainult vaatluse, vaid ka valitsemise oma grupi üle, mis lahingu käigus kui juhatatav üksus kaduma läheb. Seepärast peab komandopunkti valima täitsa

lahus vaatepunktist, arvesse võttes, et teda kerge oleks maskeerida, et kaitsetööd võimalikud oleksid ja et tema asend soodustaks liinide vedamist ja alalhoidmist. Kuigi nüüd vaatepunkt tule alla satub ehk ühendus temaga katkeb, võib grupi ülem siiski oma patareisid juhatada vastavalt toetatava jalaväe ülema ehk suurtükiväe kõrgema ühenduse ülema nõudmistele. Võimalus aga, et tema komandopunkt hävitatakse, väheneb aga palju tema soodsa asendi läbi.

Meil suurtükiväes valitseva võiduaamise vaimu ohvriks on langenud nõudmine, et liinid kahekordsed oleksid. Nüüdsel ajal arenenud ja ka eraelus tarvitust leidnud häälekõvendajad võimaldavad ka tehniliselt kõige rohkem mahajäänud riigile kergelt küllaldaselt arvul kõnepüüdjaid muretseda, ja seda ei tohiks silmast lasta. Soovitav oleks kõikidele ohvitseridele kõnepüüdja demonstratsioon teha, siis ei unneks see hädaoht kunagi.

Et meil telefon väiksemates ühendustes ja üksustes ainukene tehniline sideabinõu, kiiruse tagajamise tõttu aga tema tähtsus liialdatud, mille tõttu mitte „moodsad“ sideabinõud, nagu käskjalad ehk signalisatsioon, ignoreeritakse. Ka liialdatakse meil nõudmisi telefonijärgi, mõtlemata selle peale, kust inimesi, aparaate ja kaablit võtta nende ülesseadmiseks ja alalhoidmiseks. Peab meeles pidama, et igal pool, kus olukord seda mitte otse ei nõua, kus sidepidamine mitte alaline ega tõeliselt kiire iseloomuga ei ole, kus telefoni mõne vähem tööd, valvet, vaeva ja materjali nõudva vahendiga asendada võib, peab hoidma telefoni panemisest, et hoiduda liigsest inimeste ja varustuse raiskamisest.

Kiiruse tagajamises liialdatakse ka nõudmisi liini vedamisel. Nagu A. T. ühes artiklis kirjutab, on lubatud minimaalne kiirus suurtükiväes neli kilomeetrit tunnis. Selle tagajärjed annavad ennast aga juba laagriski laskmistel tunda. Kui juhtub kaabel terve olema, läheb kõik hästi. On aga halb kaabel, et liini pärast parandada tuleb, ei jõua enam ära oodata, kunas liin parandatud, sel lihtsal põhjusel, et inimesed ennast juba liini panemisel liig ära väsitasi. Kujutagem nüüd ette, et samad inimesed veel paar korda tule all vaenlase poolt purustatud liini parandama peavad. Kas nad suudavad siis veel positsiooni vahetamisel enam vähem rahuldavalt uut liini vedada. Olgu tähendatud, et Prantsuse väes loetakse kahe kilomeetrilist kiirust hääli maastikul normaalseks. Võiksime selles küll usaldada Prantsuse sõjakogemusi.

Praegusel momendil on telefon meil suurtükiväes ainukene tehniline abinõu. Puuduvad täitsa optilise side abinõud ja traadita telegraafid. Optiline side, ehk teda meie kinnise

maastiku tõttu mitte küll kõige paremates tingimustes kasutada ei saa, võib siiski vahel võrratuid teeneid üles näidata juhtumistel, kus telefon ära ütleb ehk tema kasutamine ennast ära ei tasu, näiteks, side pidamisel eelvaatepunktiga, jalaväega tugeva pommitamise ajal j. n. e. Meil, kahjuks, puudub aga usk temasse, sest juba Morse tähestik üksi paistab hirmuäratavana. Ei tunne meil ju teda peaaegu keegi ohvitseridest. Selle tõttu lepitaksegi tema puudumisega ja ei tunta tema vajadust.

Samadel põhjustel ei tunta puudust raadio järgi grupis, rügemendis ega diviisi suurtükiväe staabis. Optilise side vajadus võib veel vaieldav olla, kuid ei saa raadiojaama puudumisega kuidagi leppida. Ja nimelt peab suurtükiväe ühendustel oma orgaanilised raadiod olema, aga mitte inseneriväest tarbekorral laenatud, sest tarve raadio järgi on suurtükiväes alati sidepidamiseks lennukitega, meteoroloogia jaa-

maga, ja kui telefon veel panemata ehk rikutud, kõrgemate staapide ja jalaväega.

Loomulik, et meie korruga oma väeosi kõigi moodsate sidevahenditega varustada ei saa, kuid ei tohiks puududa üksikasjaliselt väljatöötatud kava, milleni meie jõuda tahame ja mida aja jooksul täita suudame. See oleks: 1) välja töötada aja kõrgusel seisev väeosi sideabinõude koosseis, 2) kindlaks ja teatavaks teha sidevahendite mudelid, millega sõjavägi tulevikus varustatakse ja 3) varustamise kava ja järjekord.

See võimaldaks siis ka kindlaks teha sõjakooli sideabinõude õpekava, paigutades sinna ainult seda, mis meil ja mis lähemas tulevikus olema saab, kõrvale jättes kõik üleliigset ballasti, mis teda, ma ei tea kas veel praegu, kuid mõni aasta tagasi, koormas, ja ette valmistada sõjaväge tulevastele uuendustele side alal.

T.

Soomusautode koostööst ratsaväega.

Toetus, mida soomusautod ratsaväele võivad anda, oleneb: a) soomusautode omadustest, b) kasutamisest ja c) ülesannetest, mis nad võivad ratsaväega koos töötades täita.

a) Omadused. Kasutades mingisugust relva, tuleb tema võimet hinnata tema omaduste järele, arvesse võttes, kuivõrd neid omadusi võimalik on lahingväljal kasutada. Soomusautode peomadusteks on: 1) kiire liikumine, 2) meeskonna teraskaitse ja 3) tule tugevus.

1. Kiire liikumise kasutamine on seotud teede oludega. Mida paremad teed ja rikkalikum nende võrk, seda paremini võib seda omadust kasutada. Meie teede olud, olgugi et nad kõige paremad pole (kohati või teatud aegadel isegi halvad) ei takista selle omaduse kasutamist. Kiire liikumine võimaldab soomusautodel alati parajal ajal nõutavale kohale ilmuda, ootamatult vaenlasele mitmelt poolt hoope anda ja tarvilikul korral alati vaenlasega kontaktis olla. Päälegi on kiirelt liikuvat soomusautot vaenlase kahuritel äärmiselt raske tabada.

2. Teras kere annab soomusauto meeskonnale külaldase kaitse vastase püssi ja shrapnelli kuulide ning väiksema kaliibriliste mürskude kildude vastu. See võimaldab kiirelt vaenlasele ligineda ja kõige väiksema kauguse päält teda hävitada.

3. Tule tugevus oleneb soomusautode relvadest. Harilikult on nad relvastatud kas kuulipildujatega või väikese kaliibrilise (37mm) kahuriga ja kuulipildujaga. Kasutades liikumist ja teraskaitset, võib vastasele kõige väiksema kau-

guseni (isegi tema keskele) ligineda, tema elavat jõudu ja kuulipildujaid äärmise täpsusega igas suunas hävitada, mida relvade asetus täiesti võimaldab.

Kõiki ülalnimetatud omadusi täiendab märksa meeskonna osavus ja külmaverelisus.

Nagu igal relval, nii on ka soomusautol olemas omad nõrgad küljed, milledega tuleb arvestada. Põhijoontes on nad järgmised:

1. Soomusautod võivad liikuda ainult teedel, millede pind suudab nende raskust kanda. Teeta võivad nad liikuda ainult sarnasel maastikul, mille pind on soomusautode raskusele küllalt kõva ja tasane, kus kindel võib olla, et lahingvanker kinni ei jää. Kinnijäänud paigalseisvat soomusautot on vaenlasel kahuri tulega väga kerge hävitada. Seda arvesse võttes võib teeta maastikku soomusautode liikumiseks kasutada ainult äärmisel juhtumisel, kui olukord seda möödapääsmatult nõuab ja kui maastik hästi on tuntud.

2. Soomusautod on oma suuruse tõttu (eriti kõrgus) vaenlasele kergesti nähtavad, ka tolmu pilv, mis kuival ajal liikumisel kergib, on tundemärgiks, mille järele vaenlane soomusautode olemasolu kergesti kindlaks võib teha. Soomusautode kõrgus annab meeskonnale laiema vaate välja ja relvadele paremad lasketingimused, kui madalal tegutsevaile. Päälegi on nähtavus soomusautode nõrgaks küljeks kuni kallale tungi momendini. On ta juba vaenlase ligidale või keskele jõudnud ja tule avanud, kaotab nähtavus oma tähtsuse ja esilduvad vaatluse ja tulista-

Jüri Vilmsi mälestusmärgi avamine

Pilistvere surnuaial 25. juulil 1926.

Möödunud pühapäev Pilistvere surnuaial kujunes suurspäevaks kogu Eestile. J. Vilmsi mälestusmärgi avamise aktusele Pilistveresse olid sõitnud Riigivanem härra J. Teemant, Riigikogu esimees härra K. Einbund, mitmed Riigikogu liikmed, ajakirjanikke ja Eesti avaliku elu tegelasi. Aktust, mida peeti suure rahvahulga osavõttel, kaunistasid ümberkaudsete muusika ja laulukooride ettekanded. Pidulikkude kõnedega esinesid härrad A. Anderkopp, K. Einbund, O. Strandmann, K. Ast, kes omis kõnedes valgustasid Vabaduse võitluses langenud J. Vilmsi isikut ja tööd. Järelhüüdid ütlesid ja panid pärja Riigivanem Valitsuse ja Riigi-

kogu esimees Riigikogu poolt. Härrad O. Liigand, Laur, K. Ast panid pärjad oma Riigikogu rühmade nimel.

Soome valitsuse nimel pani pärja Soome Tallinna konsul härra Niskanen. Leinajumala teenistuse pidasid õp. Tallmeister ja praost B. Steinberg. Mälestusmärgi avas Riigivanem J. Teemant.

Võitluses isamaa parema tuleviku nimel mulda varisenud poegade haudade juurde koguvad suurema austamise tundega need kodanikud, kellel kallis oma Isamaa ja rahva saatus. Siin haudade juures unustatakse igapäevased mured, ka siit ammutatakse jõudu tööks ja võitluseks. Siit nähtakse kaunist tulevast Eesti kodu, mille eest õnn on surra.

mise paremused. Arvestades sellega tuleb soomusautosid kuni kallaletungi momendini hoida hästi maskeeritult.

Tolmu pilve ärahoidmiseks tuleb kuival ajal, kui olukord seda lubab, soomusautosid lahingusesõidu positsioonideni toimetada tasase käiguga.

3. Luure toimetamine soomusautodel on raskendatud, sest — olles teedega seotud — võib vaadelda ainult maariba, mis autodelt nähtav. Tee, mis viib läbi metsade või sügavate orgude, on soomusautode liikumiseks kardetav, sest nad ei suuda kindlustada enese kaitseks luuret. Eriti on sarnased kohad kardetavad üksikult liikuvatele soomusautodele. Vastase ootamatute kallaletungide ärahoidmiseks on tarvilik, et soomusautodega kaasas, kardetavatest kohtadest läbiminekuks, liiguks ratsa piilurid. Kui soomusautod liiguvad läbi hädaohtlikkude kohtade mitmekesi üksteise järel, siis pole vaenlase kallaletung kardetav, sest nad võivad oma tulega üksteist kaitsta.

Üldse, kui soomusautod luure eesmärgiga välja saadetakse, on tarvilik neile kaasa anda nõutav ratsa luure osa. Kui luuresalgal või väeosal, keda soomusautod toetavad, pole vaenlasega kontakti, on soomusautodel raske ühes kolonnis nende osadega liikuda. Seepärast on kasulik, et nad liiguks hüpetega, kasutades oma normaalset kiirust. Aeglane liikumine on masi-

natele väga kahjulik ja kulukas põletis- ja määrdeainete suhtes.

4. Soomusautode öine tegevus on äärmiselt raskendatud. Nad on vaenlase ligiduses sunnitud liikuma ilma tuledeta, mille tõttu nendega kergesti õnnetus võib juhtuda. Nad võivad hiljaks jääda või üldse mitte kohale jõuda. Seda silmas pidades tuleb põhimõttelikult soomusautosid kasutada päeval, kuu-valgeil öil ja öhtuse või hommikuse videviku aegu.

Nagu eelmisest näha, sunnitavad soomusautode nõrgad küljed nende kasutamise juures teatud raskusi, kuid viimased pole sugugi võitmatuteks takistusteks. Kui neid teravalt silmas pidada ja vastavad ettevaatuse abinõud tarvitusele võtta, väheneb nende nõrkade külgede mõju tegevuses miinimumini, tihti isegi nullini.

b) Soomusautode kasutamise põhimõtted. Soomusautosid ei tohi kunagi tule reserves hoida. Nende peatulesandeks on oma tulega ratsaväe löögi ettevalmistamine. Ratsaväe ees peavad nad alati kohalikkude esemete luuret toimetama, sellega ärahoides ilmaaegseid kaotusi väeosas, keda nad toetavad. Soomusautode tegevus peab algama viibimata esimese kokkupõrkega. Vastasega kontakti loomisel peavad soomusautod kindlaks tegema tema jõud ja positsioonid võimalikult laiemas ulatuses, vastavalt oma võimetele ja ülesannetele. Soomusautod peavad ajaviitmata hävitama vaen-

Vabaduse Risti kavalerid.

Alampüürit Karl Zolk.

Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Karl Hansu p. Zolk sündis 20. augustil 1891^a aastal Tartu maakonnas Pangodi vallas. Üldhariduse sai Tartu Aleksandri gümnaasiumis, mille 1913 a. lõpetas. 1913—1916 a. kuulus Tartu ülikoolis põllumajandusteadust ja 1921 a. senini matemaatika-loodusteaduskonnas. Sõjalise hariduse sai Odessa sõjakoolis.

9. juulil 1916 a. võeti Vene sõjaväe teenistusse ja määrati Odessa sõjakooli, mille 6-kuulise kursuse 1. detsembril 1916 a. lipnikuna lõpetas ja määrati teenistusse 242. jalaväe tagavara polku, kust 16. veebr. 1917 a. üleviidi 50. jalaväe Belostoki polku, millega osavõttis lahinguist Rumeenia rindel kuni 27. juulini 1917 a., mil sai raskesti haavata kõhtu. Evakueeriti Odessa sv.-haigemajja, kust novembris 1917 a. kodumaale tuli. Ülendati oktoobris 1914 a. alam-leitnandiks. Kodumaal arstis end ambulatoorselt kuni sakslaste lahkumiseni.

14. novembril 1918 a. astus vabatahtlikult Tartu Eesti Kaitse-Liidu teenistusse ja nimetati Tartu rdt.-jaama komandandiks, missugusel kohal teenis kuni Tartu langemiseni punavägede kätte. Selle järele nimetati Tartu kaitse-liidu side- ja ratsaluurajate komando ülemaks ja 3. jaan. 1919 a. Tartu vabatahtlikude pataljoni adjutantiks; 2. mail nimetati 8. jalaväe polgu adjutantiks, missugusel kohal teenis kuni 3. juununi 1921 a., mil lahkus demobilisatsiooni puhul väeteenistusest, et jätkata oma õppimist ülikoolis.

Osavõtnud eelpoolnimetatud väeosadega lahinguist ja sõjategevusest lõuna- ja põhjarindel. Ülendatud leitnandiks vanusega 9. oktoobrist 1917 a. ja kiiduväärt teenistuse eest 7. okt. 1916 a. alam-kapteniks.

Praegu Tartu ülikooli entomoloogia katsejaama juhataja ja tegelik zoologia kabinetis assistent.

Lipnik Gustav Parts j.

II liigi 3. järgu Vabaduse Risti kavaler.

Gustav Parts sündis Mihklipäeval, 29. septembril 1894 a. v. k. j. Tartu maakonnas Arula vallas. Lõpetas 1917 a. Tartu Treffneri gümnaasiumi, mille järele samal aastal astus Tartu ülikooli õigusteaduskonda.

Vabadussõja algul, 1918 a. detsembris aitas organiseerida Tartu linnas ja maakonnas kaitse-liitu. Peale Tartu vallutamist punavägede poolt tuli punaste seljatagant läbi rinde oma moodustatud kaitse-liitlaste salgaga, teel telefoni-tegelraafi liine purustades, meie soomusrongide juure, millega ühines ja astus vabatahtlikult teenistusse soomusrong nr. 1. („Kapten Irv“) peale, millelt osa võttis kõigist lahinguist kuni aprillini 1919 a., mil Vabariigi Sõjakooli komandeeriti.

3. augustil 1919 a. lõpetas Vabariigi Sõjakooli I sõjaaegse jalaväe kursuse 1. järguga, ülendati lipnikuks ja määrati teenistusse soomusrong „Kapten Irv“ peale nooremaks ohvitseriks. Võttis nimetatud soomusrongiga osa kõigist lahinguist kuni 5 novembrini 1919 a., mil jäi jäljeta kadunuks lahingus Marienhauzenis all. Hilisemate teadete järele langenud raskelt haavatult punaste kätte, kes ta metsikul kombel ära tapsid. Vabadussõjas kaks kord põrutada ja üks kord haavata saanud.

Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest on lipnik Gustav Parts'ile Vabariigi Valitsuse poolt annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist ja 25 tuh. marka rahalist autasu.

Ülesnäidatud teenete ja väeosade organiseerimistööde eest on al.-kapten Karl Zolk'ile Vabariigi Valitsuse poolt annetatud I liigi 3. järgu Vabaduse Rist, 40 tuhat marka rahalist autasu, priikool kuni kõrgema kooli lõpetamiseni ja Vabadussõja mälestusmärk.

lase vastupanu (kuulipildujad, laskurid j. n. e.), mis takistab ratsaväe edasi liikumist. Vaenlase vastukallaletungi puhul toetavad soomusautod ratsaväe oma kõige intensiivsema tulega.

Tarvitades soomusautosid ühel või teisel juhusel, tuleb neile võimalikult täpsed ülesanded anda. Liikumise kiirus, teras kaitse, tule tugevus ja ootamatus on tegurid, mis ülesannete täitmisel soomusautodele suurema edu kindlustavad.

c) Soomusautode ülesanded. Ülesanded, mida soomusautodel tuleb täita, olenevad ratsaväe ülesannetest, tema tegevusest ja olukorrast. Põhimõttelikult peavad nad igasuguste ülesannete täitmisel ratsaväega, keda nad toetavad, koos töötama. Iseseisvaid ülesandeid võivad nad täita ainult erilistel juhtudel, kus olukord seda paratamata nõuab ja võimata on ratsaväega kaasa anda. Andes soomusautodele iseseisva ülesande, tuleb eriti täpselt kindlaks teha, kui võrd see ülesanne reaalselt täidetav on ja kas eesmärk väärrib ohvreid, mis tekkida võivad tema saavutamisel.

Ratsaväe ülem, kelle kasutada soomusautod, annab neile ülesanded oma äranägemise järele, äranäidates operatsiooni eesmärgi, tegevuse piirkonna j. n. e., jättes soomusautode üksuse ülemale vabaduse operatsiooni läbiviimiseks. Mõistagi, peab tegevus kooskõlastuma ratsaväe osa omaga, keda soomusautod toetavad. Olles luure osade juures, on soomusautode ülesandeks kiirete löökide abil kõik tegevuse piirkonna teed läbi uurida ja selgitada, missugused punktid teedel ehk nende läheduses vaenlase käes on. Kui luure osadel on tarvis likvideerida vastase vastupanu, mis nende edasilikumist takistab, toetavad soomusautod oma tulega seda võitlust, hävitades vaenlase kuulipildujaid ja elavat jõudu. Luure osade liikumisel või peatusel peavad soomusautod teravalt silmas maaala, mis luure salkade vahel võib tekkida. Selleks kasutades oma liikumise kiirust, sõidavad nad kõik teed läbi, mis luure salkade vahel asuvad. Vaenlase kallaletungi puhul luure osadele, löövad soomusautod oma tulega selle kallaletungi tagasi, ehk kui nad seda teha ei suuda, siis takistavad vastase kiiret edasi liikumist. Kallaletungil tormavad soomusautod oma ratsaväe ees esimestena vaenlase juure ja hävitavad oma tulega teda kõige lähedama kauguse päält. Sellega kergendavad nad ratsaväe edasitungi, suurendavad löögi mõju ja kaitsevad teda vastukallaletungi eest. Kui ratsavägi mingisugustel põhjustel on sunnitud võitlust katkestama, jätkavad soomusautod vaenlase tulistamist kõige lähedama kauguse päält, millega võimaldavad toetataval väeosal vaenlasest vabaneda. Ratsaväe võitluses võivad väga edukalt soomusautod tule all korraldusi ja käse edasi anda. Sama edukalt võivad nad ka võitlevaid ratsaväe osasid laskemoonaga ja toiduainetega varustada.

Nagu tähendasin, olenevad soomusautode ülesanded olukorrast ja ülesannetest, milliseid toetatav ratsavägi täidab. Kõiki neid ülesandeid on raske ettenäha, kuid täitku ratsavägi misugust tahes ülesannet, tuleb tal ikkagi toimetada luuret, kallaletungida, kaitsta ehk taganeda pidada oma vahel sidet ja varustada end igasuguste tarbeainetega, isegi tule all. Igal juhtumisel, nagu kirjeldusest näha, leidub soomusautodele palju ülesandeid, millede edukas ja täpne täitmine ratsaväele suurt abi pakub. Vaadeldes üldjoontes toetust, mis soomusautod ratsaväele anda võivad, paistab, et see toetus on küllalt tugev ja kindlasti tarvilik. Tekib küsimus, kui võrd see toetus realiseeritav on üldse ja meil eriti. Vastuse küsimuse esimese poole päale annab ilmasõda. Prantslased kasutasid soomusautode toetust igal pool, kus ratsavägi tegutses.

Puutumata jättes soomusautode tegevuse üksikasjad Montdidier operatsioonides (I. armee tegevuse piirkonnas), toon siin lühidalt selle lahingu kirjelduse, kust näha prantslaste laialdane soomusautode kasutamine II. ratsaväe korpuse osade toetuseks (skeem Nr. 1).

Ühenduses Marne operatsioonide arenemisega, otsustas liitlaste juhatus sakslasi tagasi suruda, kes olid kiiluna nende fronti sees Arras'i ja Oise vahel, et Pariis — Avricourt'i raudteed täielikult oma alla võtta.

8. augustil kell 5 algas kallaletung, mille tagajärjel avanes II. ratsaväe korpusel võimalus tegutseda. Korpuse ülesandeks oli ümberpiirata Boulogne — la Grasse (kindlustatud), tungida sakslaste osadele, mis tegutsesid II. armee vastu, seljataha ja sealt edasi liikuda Laucourt — Avricourt — Noyon'i suunas. 9. augustil asus ratsa korpus oma ülesande täitmisele. Töötades koos 10. ja 35. jalaväe korpustega, andis ratsa korpus, toetatult soomusautodega, vaenlasele kella 15 paiku tugeva hoobi, mille tagajärjel

võitlus Montdidier piirkonda kandus. Öösel jätsid sakslased Montdidier'i maha, kuid avaldasid tugevat vastupanu Faverolles. Hommikul, 10. augustil, selgus, et sakslased tugevasti vastupanuvad Laboissière — Forestil — Piennes'i ümbruses.

Kell 15.15 atakeeris 4. ratsa diviis soomusautode grupi*) toetusel Forestil'i talu. Kiirelt surusid soomusautod vastase tule maha, mille järele järgnes ratsaväe löök. Pääle lühikest aegedat võitlust olid sakslased sunnitud taganema. Diviis jätkas edasitungi Fescamps'i suunas. 4. ratsa diviisi järele liikus 2. ratsa diviis, kes enesest reservi moodustas.

Liikudes jalaväe ees, sattus 4. ratsa diviis Grivillers'i piirkonnas tugeva sakslaste vastupanu päle. 6. kurasseeride rügement atakeeris viibimata soomusautode toetusel Bus'i talu ja võttis ta oma alla. Fescamps'i võttis jalgrataste komando soomusautode toetusel lühikese täegi võitluse järele oma alla.

2. rats. diviis, kes esialgul 4. ratsa diviisi järele liikus, asus nüüd selle paremale tiivale Onvillers — Boulogne — la Grasse piirkonda, kus ühtlasi ka 129. jalaväe diviisiga ühendusse astus, surudes vaenlast Tilloloy suunas.

Vaenlane avaldas eriti tugevat vastupanu Bus'i metsa servas ja Marquivillers'i juures. Mõlemaid kohti atakeerisid 4. ratsa diviisi osad. Bus'i metsa serva vallutamise toetuseks saatis 2. ratsa diviis kaks eskadroni ja 9 soomusautode gruppi ning Marquivillers'i võtmise toetuseks 2 eskadroni ja 3 soomusautode gruppi. Vaenlane löödi mõlematest punktidest välja ja õhtuks jäi ta Dancourt — Armaucourt'i liinil peatama, kus ägedasti omi seisukohti kaitses.

6. ratsa diviis ühes 152. ja 166. jalgväe diviisidega tungis kallale Braches — Rozaivillers — Andechy suunas. Osa eskadroni jala saatis diviis jalaväega vasakul tiival Arvillers'i päle. Paremal pool liikus 14. dragunite brigaad läbi Avre — Becquigny'se. Õhtuks 10. augustil jõudis diviis liinile Bouchoir — Guerbigny. Järgmistel päevadel toetasid soomusautod edukalt ratsaväe osasid kuni operatsioonide lõpuni.

Jälgides Montdidier'i operatsioone ainult kahe päeva jooksul (9. ja 10. augustil), näeme, kui

suurel määral prantslased kasutasid soomusautosid oma ratsaväe toetuseks. Edu, mis prantsuse 2. ratsaväe korpus neil päevil saavutas, on ligidalt seotud soomusautode toetusega. Vaatamata selle päle, et sakslased kasutada oli võimas kahurvägi, ei suutnud nad soomusautode tegevust katkestada. Ka mürskudest lõhutud sillad ja rikutud teed ei takistanud soomusautode võime realiseerimist ratsaväe toetusel.

Toodud näide on ainult üks paljudest, mis tõendavad, et soomusautode toetus ratsaväele on väga tõsine ja väärrib tähelepanu. Nüüd tarvis selgusele jõuda, kuivõrd tähtis ja võimalik on soomusautode toetus meie oludes, meie ratsaväele.

Meie ratsaväel tuleb arvatavasti sarnaseid ülesandeid täita, kus temalt nõutakse erilist püsivust ja kiiret tegutsemist. Sarnastel juhtumistel on soomusautode abi, arvesse võttes nende omadusi, meie ratsaväe osadele ülitähtis. Mis puutub sellesse, kuivõrd võimalik on meie oludes ratsaväele soomusautode abi ärakasutada, siis peab tähendama, et ka selles suhtes pole meie eriliselt halvas seisukorras. Teatavasti võib soomusautode tegevust takistada peaaesjalikult vaene teede võrk, teede korratu olek ja talvine aeg, kuid erilisi takistusi nad meil igatahes ei sünnita.

Pääle ülaltoodud põhjuste on veel üks tähtis tegur, mis tõsiselt mõju avaldab soomusautode eduka tegevuse päle ratsaväe toetusel ja nimelt: need kaks väeliiki peavad oskama koostöötada ja üksteise saavutisi ära kasutada. See on probleem, mida veel rahu ajal, isegi lähemas tulevikus tuleks lahendada. Missugusel viisil seda teha tuleks, oleneb paljudest põhjustest, kuid vaevalt leidub nende hulgas sarnaseid, mis seda lahendamist takistavad. Minu arvates oleks kasulik, kui ratsaväe juures alaliselt asuks üks soomusautode osa (äärmisel juhtumisel ka kõige väiksem üksus), kes alati taktilistest õppustest osa võtaks. Elades koos ja käies õppustel, õpiks need kaks väeliiki üksteist tundma, mis, mõistagi, neid vaimliselt seob ja koostöötamiseks nõutava vilumuse annab. J. L.

Meresõjakunsti arenemine peale Vene-Jaapani sõda.

H. S a l z a.

Käesoleva aasta juunis lõpetasin raamatu: „Meresõjakunsti ajalugu; algusest kuni 1914 aastani“. Raamat on litografeeritud ainult 160 eksemplaris, mille tõttu ta on peaaegu ainult mereväe ringkondadele kättesaadav.

*) Grupp — 3 eskadroni, 4 12 lahingmasinat.

Tuleval talvel kavatsen, kui aega leian, kirjutada teise osa „Ilmasõda merel“.

Kättesaadavat kokkuvõtet ilmasõja mereoperatsioonide kohta õieti ei ole. Lieutenant de vaisseau de Rouvière ja admiral Kirchhoff'i omad ei anna täielikku pilti. Esimene käsitab liiga suures mastaabis Prantsuse laevastiku tege-

vust ja teine on kokkuseatud ainult saksa sõjajaegsete ametlikkude teadete põhjal, mille tõttu see raamat ei oma sugugi erapooletut iseloomu.

Eesti on mereriik ja iga kodanik, seda rohkem sõjaväelane, peaks huvitatud olema merega seotud küsimustest,

Ilmasõda on veel kord selgesti näidanud, kuivõrd mõjutab meri rahvaste saatusi. Ka meie Vabadussõda on selles mõttes väga õpetlik. Igal peaks selge olema, et meie võit oleks väga küsitavaks osutunud, kui Inglise laevastik meile ühendusteed Lääne-Euroopaga merd mööda lahti ei oleks hoidnud.

Sellega peaks ilmasõja sündmuste uurimine kõikidele huvi pakkuma.

Et nendest sündmustest aru saada, on aga tarvis elementaar mõistet meresõjakunstist ja nimelt, missugused vaated valitsesid sel alal 1914 a.

Minu raamatu viimases jaotuses on sarnane lühikene kokkuvõte tehtud, mis võib olla ka väljaspool mereväge võiks teatavat huvi pakkuda, milleks otsustasin seda „Sõduris“ avaldada.

L a h i n g u l a e v a d.

Inglased olid lahingust Kollases meres (10. august. 1904.) järelduse teinud, et suurekaliibrilise artilleeria lahingus otsustava tähtsusega on ja asusid otsekohe kahe täiesti uue tüübi ehitusele. Need olid „Dreadnought“ ja „Invincible“. Põhimõtteks oli uute laevade ehituse juures nende varustamine võimalikult rohkearvulise suurekaliibrilise artilleeriaga. Selle tõttu tõusis ka laevade veeväljasurve kuni 20.000 tonnini; seni polnud see veel üle 16.000 tn. ulatanud. Lahing Kollases meres oli veel ühe teise asjaolu esile toonud — vaenlase pea haaramise (crossing the T) tähtsuse. Et haaramist võimalik läbi viia, oli tarvis kiirust suurendada. Seepärast anti Dreadnought'ile 21-sõlmeline, Invincible'le aga isegi 26-sõlmeline kiirus. Sarnase kiiruse kättesaamist võimaldas uue masina tüübi — auruturbiini ülesleidmine, millele juure tuli ka puht kivisõe kütte asemel kivisüte ja nahvta seguga kütmine. Hiljem mindi täielikult nahvta kütte peale üle.

Relvastatud oli Dreadnought 10ne 12" suurtükiga viies soomustornis, millest kolm joonasetuses, kuna ülejäänud kaks asetati parrastele üksteise vastu. Artilleeria asetuse oli seega kombineeritud joon- ja rombasetusest. Keskmist kaliibrit ei olnud sugugi. Peale suurekaliibriliste oli laevas ainult 24 3" kahurit.

„Invincible'il“ oli 8 12" kahurit neljas tornis, milledest kaks joon- ja kaks eshelonasetuses. Ka siin puudus keskmine kaliiber, oli ainult 16 4" suurtükki. Nende laevade

ehitamiseega lootis admiralteedi esimene lord, admiral Fischer, Inglismaad võistlevate mereriikide seas esimesele kohale tõsta. Olgugi, et ka Saksamaa suurt laevaehituse-programmi teostas, arvas Fischer siiski, et ta oma uute laevadega sakslased tahaplaanile jätab ja seda just ainelistel põhjustel, sest iga sarnase laeva ehitus maksis kaks miljoni Inglise naela. Kuid veel üks teine asjaolu oleks sakslaste järelejätmist märksa takistanud, see oli Kiili kanaali laius, mis uuetüübiliste laevade läbisõiduks kitsaks oleks jäänud. Seega oleks Saksamaa ühes uute, suurte laevade ehitusega ka Kiili kanaali pidanud laiendama või loobuma sellest suurest strateegilisest paremusest, mida viimane pakkus.

Tegelikult kujunes aga seisukord täiesti teisiti. Uued laevad osutusid vanadest soomuslaevadest niivõrd palju tugevamaiks, et viimaste tähtsus täiesti problemaatiliseks muutus. See tähendab, et juhusel, kui mõni teine riik omale ka sarnaseid uuetüübilisi laevu oleks hakanud ehitama, Inglismaa oma 38 soomuslaeva, mis tal 1905 aastal rivis seisis, kolikambri oleks pidanud heitma. Teiste sõnadega, uue tüübi ülesleidmine oli korruga Inglismaa eesõigustatud seisukorda muutnud ja seda mitte just inglaste kasuks, sest uus tüüp oli ka teistele väiksematele riikidele uue lähtepunkti mere võitlusarmeeringises annud. Nende seisukord ei olnud võrreldes Inglismaaga enam nii lootusetu, kui ennem.

Dreadnought-tüübilisi laevu, s. o. soomustatud laevu üle 20-sõlmelise kiirusega ja suure arvu suurekaliibriliste suurtükkidega enam vähem joonasetuses, nimetati esialgu igalpool dreadnought'ideks, kuna pärastpoole Prantsusmaa neid endiselt cuirasse d'escadre, Saksamaa — Schlachtschiff ja Venemaa — liinilaev — nimetas. Peale ilmasõda andis Inglismaa neile nimetuse „battleship“, ka mina nimetan neid edaspidi lahingulaevadeks.

„Invincible“-tüübilisi laevu, s. o. sama-suguseid, kui „Dreadnought“, kuid 25-sõlmelise kiirusega nimetati vastavalt battle cruiser, croiseur de bataille, Schlachtkreuzer, liiniristlejad Saksamaal kujunes välja nimetus Grosskampfschiff, mille all mõisteti mõlemaid tüüpe.

Nagu nägime puudus uutel laevadel keskmine artilleeria (5"—8"). See on seletatav sellega, et need laevad olid määratud ainult endiste soomuslaevade vastu tegutsemiseks. Oma suurema kiiruse tõttu võisid nad viimastest aga alati nii kaugel hoida, et vaenlase keskartilleeria nendeni poleks ulatanud. 3—4" suurtükid olid aga torpedoataakide tagasilöömiseks mõeldud. Silmaspidades Vene-Jaapani sõja kogemusi oleks sellest ka küllalt olnud, kuid nagu edaspidi näeme, läks korda ka torpedo laskekaugust suurendada ja selle

tõttu tuli uuesti keskmise kaliibriline artilleria tarvitusele võtta. Muidugi püüti ka pea-artilleria kaliibril suurendada ning juba ilma-sõja alguseks olid mõned lahinglaevad ja rist-lejad kuni 13,5" suurtükkidega relvastatud, ning sel ajal ehitusel olevaid kavatseti isegi 15" artilleriaga varustada. Sarnaste veevälja-surve tõusis ligi 30 000 tonnini. Väga palju tehti ka tulejuhtumise abinõude täiendamise alal tööd, eriti nimetama peab siin Inglise admiral Sir Percy Scott'i. Soomuslaevad (battleships, cuirasses d'escadre, Linienschiffe, liinilaevad) ja soomusristlejad (cruisers, croiseurs cuirasses, Panzer-Kreuzer, soomusristlejad) jäid rivisse ja võtsid ilmasõjast osa, kuid lahingutes moodsate lahinglaevade vastu oli nende mõju väike.

Kerged ristlejad.

Lahinglaevade ja lahingristlejate või teiste sõnadega peajõudude kiiruse suurendamine kutsus välja ka luure-laevade, s. o. kergete ristlejate kiiruse suurendamise. Vene-Jaapani sõja lõpul oli neil kõige suurem kiirus 23—24 sõlme. Nüüd, kus juba lahingristlejate kiirus ulatas 25 sõlmeni, ehitusel olevatel isegi 28—29 slm., mindi ka kergete ristlejate juures samale kiirusele üle. Nende suurus kõikus 3000—7000 tonni vahel, relvastatud olid nad esialgu 4", hiljem 6" suurtükkidega, millised aga ikka veel romhassetuse järele paigutati. Kergeil ristlejail oli ilmasõja elguks taktiliste vaadete järele välja kujunenud järgmised ülesanded: strateegiline luure, s. o. vaenlase laevastiku asukoha kindlakstegemine ja torpeedo-attaakide tagasilöömine ning oma torpeedopaatide toetamine atakide ajal. Torpeedopaatide administratiivsete ja taktikaliste koon-duste (flotilla, divisjon, salk) hulka kuulus mitmetes riikides üks kerge ristleja, kus koon-duse ülem oma staabiga asus. Ka kavatseti kergete ristlejaid kui aktiiv miinipanejaid kasutada, mille tõttu neid ka vastava sisse-seadega (roopad) varustama hakati (eriti Vene-maal).

Torpeedopaadid.

Kõige suuremate torpeedopaatide, n. n. torpeedopaatide hävitajate suurus ulatas Vene-Jaapani sõja ajal 300 tonnini ja nende kiirus kuni 29 sõlme. Sõda näitas, et nii väiksed laevad küllalt mere-soodsad ei ole ja et vaja neid suuremaks ehitada. Torpeedo kaliibri ja laskekauguse suurenemisega tekkis mõte torpeedopaate ka päevases eskaadri lahingus ära kasutada, mille tõttu 1914 aastaks uus torpeedopaatide hävitaja (destroyer, torpilleur d'escadre, grosses Torpedo-Boot, eskadrennõi minonosets) tüüp välja kujunes, mille veeväljasurze 500—1200 tonni oli ja mida juba 4" suurtükkidega ning 45 kuni 53 cm torpeedo-

dega varustati Vene-Jaapani sõja ajal tarvitati 38 cm torpeedosid. Torpeedo kiiruse suurendamist saadi mitte ainult kaliibri suurendamisega kätte, vaid peaaesjalikult sel teel, et õhusurvet soojendusaparaadiga kõrgendati. Väiksemaid torpeedopaate (torpedoboat, torpilleur, Torpedoboot, minonosets) enam ei ehitatud ja neid kavatseti tarvitada ainult rannakaitseks.

Kuna torpeedopaatide hävitajate kiirus kuni 36 sõlmeni ulatas, hakati neid silmas pidades nende paremat meresoodsust ja tugevamat artilleriat, ka luureks tarvitama. Peale selle pidid nad suuri laevu veealustepaatide vastu kaitsma, suurematel nende seast olid ka sisse-seaded miinide panemiseks.

Allveelaevad.

Mõni aasta enne Vene-Jaapani sõda hakati ehitama veealuseid paate või allveelaevu (submarine, submercibles ehk sousmarines, Untersee-Boote, podvodnoje lodki). Sõjast nad veel osa ei võtnud. Ilmasõja algul läksid selle laeva tüüpi kohta arvamised väga lahkku. Esiotsa puhuti nende tarvitusele võtmisega vee-pealsetele laevadele kadu; mõni aasta hiljem aga hinnati neid nii madalalt, et arvati neid ainult baaside lähedal rannakaitseks tarvitada võivat. Peapuuduseks olid vähe usaldusväärilised petroleumi ja isegi bensiini mootorid. Alles umbes 1909—10 aastal võeti tarvitusele nahvta Diesel-mootorid, missugused aga ei olnud ka veel küllalt välja arenenud.

Lennuvägi.

Tehnika arenemine jätkas XX aastajal kiirel sammul oma võidukäiku; üheks tähtsamaks leiduseks aastasaja algul tuleb pidada liikumise võimaldamist õhu kaudu. Kõikides laevastikkudes võeti tarvitusele lennukid ja õhulaevad, kuid esialgu arvati neid ainult luure otstarbeks kasutada võivat; liikuva laeva pommitamise võimalused paistsid olevat liig problemaatilised.

Abilaevad.

Vene-Jaapani sõja ajal tarvitati traalimiseks peaaegu ainult suurte laevade auru-kaatreid, kuid oli selge, et selle ülesande täitmiseks eri laeva tarvis on, ning hiljem hakatigi ehitama uut tüüpi laevu, mida nimetati traaleriteks (minesweeper, grageueur, Minensucher, tralstshik). Nähti ette kahesugust traalimist: kitsa riba näol eskaadri kursi ees ja miiniväljade ärakoristamine. Esimeseks otstarbeks oli vaja kiireid madalalt vees istuvaid laevu, n. n. fleet minesweepers. Neid palju ei ehitatud, vaid kasutati seks vanu torpeedopaate. Teiseks otstarbeks kasutati ka vanu suurtüki-laevu ja mitmetüübilisi auru-kalalaevu (trawler, drifter, chalutier).

Ka miinide väljapanemise jaoks tarvitati eraldi laevu — miinipanejaid (minelayer, moileur de mines, Streuminenschiff, minnõi sagra-ditelj). Neid oli kahte tüüpi — aktiiv ja positsioon miinipanejad. Esimestel oli suurem kiirus ja neid kavatseti lahtisel merel või vaenlase ranna ligidal kasutada. Teised olid suuremalt jaolt vanad suuremad sõja- ning kaubalaevad.

Lõpuks võiks veel nimetada lennukite emalaevu ehk õieti ujuvaid baase, milleks ehitati ümber endiseid ristlejaid või kaubalaevu. Vee-lennukid tõsteti neile poomide abil peale.

Samuti pidid ujuvad baasid olema ka veealustel paatidel tarviliste töökodadega ja ohvitseride ning meeskonna elamisruumidega.

Ka pealvee sõjalaevade jaoks pidid ujuvad töökojad, s. o. vastavalt sissesetatud aurikud olema.

Peale selle võiks veel nimetada transport-laevu, peaaajalikult kivisüte ja nahvta veoks, milliseid igas laevastikus pidi teatud arv olema.

Madala ranna ja jõgede jaoks ehitati suurtükilaevu (gunboat, canonniere, Kanonenboot, kanonerskaja lodka).

T a k t i k a.

Snurem osa ülemal kirjeldud veepealsete laevade tüüpidest olid juba Vene-Jaapani sõja ajal tarvitusel olnud. Pärast sõda said nad ainult kindlama kuju. Ka selgusid ikka rohkem nende ülesanded lahingus. Juurde tulid ainult allveelaevad, lennukid ja traalerid.

Laevastiku eesmärk on vaenlast üles otsida, temaga lahingusse astuda ja teda võita. Vaatame, kuidas 1914 aastaks väljakujunenud taktilised vaated lubavad merelahingut kujutada. Peajõud on lahingulaevad, kõik teised peavad neile katsuma võimaldada võimalikult soodsatel tingimistel lahingusse astuda. Soodsate tingimiste all tuleb mõista peaaajalikult võimalust vaenlase pead haarata.

Esiteks on tarvis vaenlase asupaika kindlaks teha (strateegiline luure), milleks luure otstarbel välja saadetakse õhujõud ja kerged ristlejad. On vaenlane leitud, sõidavad välja lahingristlejad, kes peavad katsuma kindlaks teha vaenlase peajõudude rivistuse kurssi ning võimalust mööda ka tema kavatsusi (taktikaline luure). Lahingristlejailt saadud andmetele vastavalt hakkavad nüüd peajõud manööverdama ning astuvad lahingusse eesmärgiga vaenlase pead haarata. Et seda kätte saada on tarvis vaenlast sundida teatavas suunas sõitma. Seda ülesannet täidavad lahingristlejad oma suure kiiruse tõttu või torpeedopaadid torpeedo-ataakidega. Teine pool tegutseb oma lahingristlejatega muidugi sama eesmärgiga ehk takistab vastase poole lahingristlejate tegevust. Kergete ristlejate üles-

andeks on oma torpeedopaatide ataake toetada või vastaspoole ataake tagasi lüüa.

Allveelaevade kiirus ei võimalda neile eskaadri lahingust osavõtmist, kuid püütakse siiski lahingut sarnasel kohal vastu võtta, kuhu enne allveelaevad välja saadetud. Iga-tahes ei olnud 1914 aastal sel kavatsusel veel kindlat kuju ning allveelaevad pidid ainult vaenlase baaside sissesõitute ligidal teatud positsioonile asuma, et siis vaenlasele kohal, kust ta kindlasti mööda pidi sõitma, kallale tungida. Samuti oli kavatsus allveelaevu ka lahtisel merel positsioonidele asetada, kuhu siis vastava manööverdamise abil vaenlane juure pidi tõmmatama. Samasuguse eesmärgiga pandi ka tõkkemiine välja, kuid viimaseid kavatseti ka oma baaside kaitseks peaaajalikult rannapatareide tule all välja panna. Peale selle oli ettenähtud tõkkemiinide asetamine vaenlase baaside ette.

Artilleria suure laskekauguse tõttu võis ette näha, et lahingut suurtel kaugustel tuleb pidada. See tõstis side küsimuse esiplaanile. Lipusignaalidest ja semaforist aitas küllalt ainult laevade vahel ühes salgas. Salgad omavahel võisid ainult helgiheitjate ja raadio abil sidet pidada. Viimase tähtsus oli kõigile selge ja just sõjalaevastiku nõuete tõttu võib seletada raadio-telegraafi suuri ja kiireid edusamme.

I s i k l i k k o o s s e i s.

Suur arv mitmetüübilisi sõjalaevu, millede ülesanded väga mitmekesised, keerulised sideabinõud ja relvad esitavad isikliku koosseisule väga suured nõudmised. Üks inimene ei suutnud kuidagi kõike kuni peensusteni tundma õppida. Teiselt poolt oli aga tarvis, et admiralil ja laevakomanderil igast asjast oleks õige arusaamine. Selleks kujunes kõikides laevastikkudes välja järgmine kord: noored mehed astusid kõik ühte kooli, kus nad omandasid sarnased teadmised, mis võimaldasid neile igal erialal vanemate ohvitseride abidena tegutseda. Peale mõneaastase praktika olid nad kohustatud omale eriala valima ja sellekohased kursused lõpetama. Peale selle pidid nad vanema eriala ohvitseri kohuseid laevades, s. o. komanderi abi kohuseid vastaval erialal täitma. Järgmine koht oli sarnasel ohvitseril komanderi abi koht. Jäädes mõneks ajaks selle kohale ei tulnud temal enam oma erialaga tegemist teha, vaid juba kõikide erialadega, kui vastutav isik lahingu kava kokkuseadmise eest. Hiljem määrati komanderi abid komanderideks.

Peale sarnase puht rivi staashi võidi paremaid eriala ohvitseri vahepeal admiralil või laevastiku juhataja staapidesse oma erialale määrata. Sellega saadi kätte, et komanderide seas võis leida kõiki eriala teadlasi. Kuid

selgus, et sest veelgi vähe on ja hakati silmas pidades tehnika suuri edusamme, täienduskursusi korraldama vanem-ohvitseridele ja isegi admiralidele. Kujunes välja veel üks eriala kindralstaabi teenistuses. Selleks asutati kõikides riikides kõrgemad koolid, kuhu enamasti vastu võeti ainult vanemaid eriala ohvitseri. Need ohvitserid olid peaausjalikult staabi teenistuse jaoks ettevalmistatud, kuid pidid tingimata komanderi ja komanderiabi staashid läbi tegema. Nii komplekteeriti rivi ohvitseridest (executive branch) järgmised erialad: navigatsioon, miini-torpeedo, raadio, allveelaevade ja lennuasjanduse. Erialad, mis otsekohe lahingtegevusega seotud polnud, komplekteeriti eraldi kutseliigi ohvitseridega. Need olid insener-mehaanikud, laevaehitus-insenerid, sanitar- ja majandusohvitserid. Nendest ei kuulunud laeva koosseisu ainult laevaehitus-insenerid. Teised võtsid kõik nii või teisiti lahingust osa, eriti insener-mehaanikud, kelle täita olid lõpmata suured ülesanded, nagu laeva liikumise ja ujuvuse alalhoidmine (viimane mõnedes laevastikkudes ka osalt või täiesti komanderiabi hoole all). Majandusohvitserid komplekteeriti mõnedes riikides rivi-ohvitseridest. Nii oli see näit. Venemaal, kuid häid tagajärgi see ei annud. Revidentideks olid majandusalal täiesti vilumata noored ohvitserid. Tegelikult ajasid majandusasju *allohvitserid* ja *konduktorid* (vastab meie insstruktorile). Kaldaaustustes olid rivi-ohvitserid ainult kõrgematel majanduskohtadel; tegelik töö tehti siin ametnikkude poolt.

Ühisriigid hakkasid insener-mehaanikuid rivi-ohvitseride koolist komplekteerima. Ka Inglismaa tegi sellega katset, kuid loobus sellest mõne aasta pärast. Insener-mehaanikud ja laevaehitus-insenerid olid mõnedes riikides teistest niivõrd eraldatud, et neil, näit. Saksamaal, ohvitseri auastmeid ei olnudki. Nagu näha, pidid rivi-ohvitserid peaaegu kõikide erialadega tuttavad olema. Mereväelastega oli see teisiti. Neid valmistati algusest saadik ühe kitsa eriala tarvis ette ja sellele jäid nad teenistuse lõpuni teenima. Teatavatel tingimistel võimaldati neile ka ohvitseri auastme omandamine (warrant rank).

Rahvusvaheline õigus.

Peale Vene-Jaapani sõda arenes tuntavalt rahvusvaheline õigus meresõja alal. Selle õiguse allikad on mitmesugused rahvusvahelised konventsioonid, deklaratsioonid ja ka kombed. Konventsioonid ja teised rahvusvahelised aktid loetakse riigile siis sunduslikuks, kui nad tema poolt on ratifitseeritud. Esimest korda leidsid rahvusvahelise õiguse küsimused käsitamist hollandlase Hugo Grotius'e (1583—1645.) poolt tema raamatus „de jure belli

et pacis“. Seda raamatut tarvitati kaua aja jooksul paljude riikide poolt kui rahvusvahelise õiguse koodeksi. 1780 aastal tõi relvastatud neutraliteet jälle uusi nähtusi meresõja rahvusvahelise õiguse alal esile.

Vene-Jaapani sõja ajal oli meresõja õiguse alal ainult kaks kohustavat rahvusvahelist kokkulepet, s. o. Pariisi deklaratsioon mereõiguse kohta aastal 1856. ja mitmed esimese Haagi rahukonverentsi (a. 1899) deklaratsioonid, mis olid aga rohkem tehnilist laadi, nagu mürgiste gaaside tarvitamise asjus jne.

Pariisi deklaratsioon on väga lühikene ja kõlab järgmiselt:

1. Kaaperdus on ja jääb lõpetatuks.
2. Neutraal lipp katab vaenulise kauba, väljaarvatud sõja kontrabandi.
3. Neutraal kaup, väljaarvatud sõja kontraband, ei ole kinnipeetav vaenulise lipu all.
4. Blokaad, et olla kohustav, peab olema mõjuv (effektiivne), s. o. läbiviidud olema küllaldase jõuga, mis tõesti takistaks juurdepääsu vaenlase rannale.

(Prof. Piip'i eestikeelne tõlge.)

Pariisi-õiguse alal oli Vene-Jaapani sõja ajal väga vähe nähtusi. Ristlejate sõda pidasid ainult Vladivostoki ristlejad ja mõned Vene abiristlejad Punases meres, ning sedagi ainult väga lühikest aega. Selle peale vaatamata tekkisid siin mitmed arusaamatused, mille tõttu tarvilikuks peeti Pariisi deklaratsiooni täiendava uute kokkulepetega. Tähtsamad nendest oleks: Haagi 1907 aasta konventsioon erapooletute riikide õiguste ja kohustuste kohta meresõja puhul, Londoni 1909 aasta deklaratsioon mereõiguse kohta ja kümme vähema tähtsusega kokkulepet sõjaõiguse alal teisel Haagi rahukonverentsil aastal 1907.

Haagi konventsioon ratifitseeriti ainult väheste riikide poolt. Selle järele olid neutraalriigid kohustatud sõdivate riikide sõjalaevadele ära keelama, mitte suuremal arvul kui 3 ja mitte kauem kui 24 tundi neutraal sadamas viibimist. See oli konventsiooni tähtsam määrus, mis pidi tulevases sõjas lõpmata suure tähtsuse omandama. Londoni deklaratsioon on peaausjalikult Pariisi deklaratsiooni täiendus. Siin on ettenähtud kindlad reeglid blokaadi kohta; seletatakse lähemalt, mis on sõja kontraband, loetakse üles asjad ja materjalid, mis loetakse absoluutseks kontrabandiks, tingitud kontrabandiks ja missuguseid üldse kontrabandiks lugeda ei tohi (vabad kaubad). Tingitud kontrabanti võib blokeeriv riik cma äranägemise järele ka kontrabandiks kuulutada.

Absoluutne kontraband kuulub n. n. lõpuliiku sihtmäära (voyage continu) seaduse alla. See tähendab, et neutraal-laevad võivad ka siis konfiskeeritud saada, kui nad lähevad küll neutraal sadamasse, kuid kui kindlaks

on tehtud, et nende peal asuv absoluutne kontraband vaenlasele on adresseeritud.

Tingitud kontraband lõpuliku sihtmäära seaduse alla ei käi ja seda võib ainult siis konfiskeerida, kui ta otsekohe adresseeritud on mõne vaenulise riigi asutusele.

Sõna „kontraband'i“ juurt tuleb otsida ladinakeelsest sõnast — contra bannum — mis tähendab — keelu vastu.

Londoni deklaratsioonis leidub ka mitmesuguseid määrusi, milledest tingitud need merepriiside seadlused, mis ka meil maksivad ja mere-määrustiku 1914 aasta väljaandele juurelisatud.

Lisa.

Kirjanduse nimekiri.

1. Alfred Stenzel. Kapitän zur See. Seekriegsgeschichte in ihren wichtigsten Abschnitten mit Berücksichtigung der Seetaktik I—VI Teil. (Esimesed viis köidet olemas venekeelses tõlkes).
2. E. Chevalier. Capitaine de vaisseau. Histoire de la marine française sous la première république. Paris 1886.
3. A. T. Mahan. Capitain U. S. N. Naval Strategy. London 1911.
4. Geoffrey Callender. The naval side of british history. London 1924.
5. La guerre sur mer. Stratégie et tactique. La doctrine. Par Gabriel Darrieus. Capitaine de vaisseau. Paris 1907.
6. Seekriegsgeschichte in Umrissen von Alexander Meurer. Vizeadmiral a. D. Berlin 1925.
7. Prof. A. Piip. Loengud rahvusvahelise õiguse alal mereväe alaliseväe ohvitseride kursustel.
8. Modernes Völkerrecht. Eine Sammlung von Quellen und anderen Urkunden von Dr. Heinrich Pohl und Dr. Carl Sartorius. München 1922.
9. Maurice Loir. Lieutenant de vaisseau. La Marine Française. Paris 1893.
10. Taschenbuch der Kriegsflotten 1914.
11. A. H. Щегловъ. Кап.-лейтенантъ. Исторія Военно-Морского искусства. С.-Петербургъ 1908 г.
12. Дитерихсъ. Лейтенантъ. Записки по военно-морской исторіи. Т. I. Исторія иностранныхъ флотовъ. С. Петербургъ 1898 г.
13. Военная энциклопедія. Изданіе Т-ва И. Д. Сытина.
14. Мэхэнъ. Капитанъ флота соединенныхъ штатовъ. Вліяніе морской силы на исторію. Переводъ съ англійскаго. С.-Петербургъ 1895.
15. Мэхэнъ. Вліяніе Морской силы на французскую революцію и имперію. Переводъ съ англійскаго. С.-Петербургъ 1897 г.
16. Коломбъ. Контръ-адмиралъ британскаго флота. Морская война. Переводъ съ англійскаго. С.-Петербургъ 1894 г.
17. Движеніе флотовъ. Сочиненіе господина Джона Клерка. Переводъ съ англійскаго. С.-Петербургъ 1803 г.
18. Экинсомъ. Контръ-адмиралъ британскаго флота. Описаніе сраженій англійскаго флота съ 1690 по 1827 г. Переводъ съ англійскаго. С.-Петербургъ 1840 г.
19. Н. Л. Кладо. Введеніе въ курсъ исторіи военно-морского искусства. С.-Петербургъ 1910 г.
20. Шабо-Арно. Капитанъ II ранга въ резервъ. Исторія военныхъ флотовъ. Переводъ съ французскаго. С.-Петербургъ 1896 г.
21. Русско-Японская война 1904—05 г. Книги I, II, III. Работа исторической комиссії по описанію дѣйствій флота въ войну 1904—05 г. при Морскомъ Генеральномъ Штабѣ.
22. М. Петровъ. Трафалгаръ. Цусима. Ютландскій бой. Москва 1926 г.
23. Описаніе военныхъ дѣйствій на морѣ въ 37—38 г.г. Мейдзи. Т. I—IV. Составлено Морскимъ Генеральнымъ Штабомъ въ Токио. Переводъ съ японскаго. С.-Петербургъ 1909—1910 г.
24. М. Смирновъ. Сраженіе въ Корейскомъ проливѣ 14 и 15 мая 1905 г. Морской Сборникъ 1913 г. № 4.
25. Вл. Семеновъ. Расплата. С.-Петербургъ 1907 г.
26. Вл. Семеновъ. Бой при Цусимѣ. С.-Петербургъ 1908 г.
27. Овчинниковъ. Генер.-Майоръ флота. Международное право. Особенная часть. Право Войны. Литографированныя лекціи, читанныя на Военно-Морскомъ отдѣлѣ Николаевской Морской Академіи.
28. Кѣтлинскій. Морская сила Англии. Морской Сборникъ 1913 г. №№ 8, 9, II и 1914 г. №№ 1, 2, 3, 4.
29. Кирхгофъ. Вице-адмиралъ въ запасѣ. Вліяніе морской силы въ Балтійскомъ морѣ. Т. I, II. Переводъ съ нѣмецкаго. С.-Петербургъ 1908 г.

Narva vallutamine punaste valgustusel.

1918 a. sügisel hakkasid Eesti punased palavikusarnase agarusega looma Eesti punaseid väeosi. Kui vabatahtlikke selleks küllalt kokku ei saadud, kuulutati välja Venes viibivate Eestlaste sunduslik mobilisatsioon. Vabadussõja alguseks oli punastel vormeeritud 1. Tallinna ja 2. Viljandi kommunistlik rügement. Esimene neist asus Uurali väerinnal, teine — osalt Piiteris, osalt Jamburgis. Arhangelski väerinnal on asunud ka mingisugused Eesti osad, kuid millised nimelt, see ei selgu olemasolevatest andmetest.

Kõige kiiremini võis Eesti piirile jõuda 2. Viljandi k. rügement, mis ka tõelikult sündis. Kui Saksa okupatsioonivägede lahkumine punastele teatavaks sai, koondati see rügement kiires korras Jamburki, kuhu jõudis 22. novembriks. Teistele Eesti punaväe osadele anti käsk koonduda Narva rindele.

22. novembri hommikul alustasid 46. ja 47. punased rügementid pealetungi Narvale. Punaste luureandmetel pidi linn tol korral väga nõrkade jõududega kaitstud olema ja seda loodeti kerge vaevaga vallutada võivat. Eesti ja Saksa kaitseosad avasid suurtükkide ja kuulipildujate tule liginevate punaste kolonnide pihta. „Meie (punaste) patareid andsid vaenlase vaatepunktide pihta mõne paugu. Et aga linna purustada ei tahetud, jäeti tuleandmine seisma ja meie punane jalavägi läks tagasi oma endiste seisupaikadele“.

Punane autor on siin väga tagasihoidlik oma avaldusis, taganemise põhjuseks loeb ta humaanse soovi: meie ei tahtnud linna purustada ja seepärast jätsime ettevõtte pooleli. Tõepoolest oli aga asi teisiti: suured kaotused ja ootamatu tugev vastupanu sundisid punaseid veriste ninadega tagasi pöörama Narva alt. See võis olla kõik muu, kuid mitte vabatahtlik lahkumine, sest selle operatsiooniga kaotati umbes 300 meest (A. Vaga — Viru väerind lhk. 11).

Et punased pealetungijad pettunult tagasi pöörasid, seda näitab väga selgesti meeste meeoleolu. Nad pöördusid küll tagasi oma seisukohtadele, aga oma meelekibeduses otsustasid käskijate vastu mässu tõsta, „otsustasid frondist ära tulla ja Jamburgi ära võtta“ — nii seletab autor. Viimane leiab selle äratuleku põhjuse peituvat „valgekaardlaste kihutuses“, kuid fakt on ikkagi see, et punased rügementid nägid viimases pealetungis oma juhtide avantürismi, ei usaldanud enam oma käskijaid ja tahtsid neile kätte maksta. Mulle näib, et siin on tegemist samasuguse komisarside võttega, nagu Keila lahingu eel, kus inimesi lausa pētetati, neid pealetungile käsutati sel ettekäändel, nagu poleks vastas suurt midagi, tarvitseb ainult minna ja võtta. Rügementid uskusid, läksid naiivilt ja kõrvetasid nina. Nüüd pöörati täägid oma käskijate vastu.

Tol ajal oli Jamburki koondatud juba kogu 2. Viljandi komm. rügement. Mässu teadete Jamburki jõudmisel pidas rügement parajasti mittingut Sihveri ja Ikmelti juhatusel, kus seisukorras Eestis aru anti ja pealetungi plaane seipseti. Mittingu pidamine tuli jätta pooleli ja „revolutsiooni päästma“ hakata. Mehed võtsid kiiresti Jamburgi silla oma alla ja astusid frondilt tulnud osadega võitlusele. „Pärast väikest lahingut aeti mässulised laiali, sõja saagiks saadi 5 kuulipildujat, hulk püsse, hobuseid ja muud sõjakraami. Põgenejaid saadeti püüdma punane ratsapolk, kes mässajad viimaseni kinni püüdsid“. Nii õnnelikult algas siis „Eestimaa päästmine, esimene lahing oli võidetud, oli saadud sõjasaaki ja kaotusi suurt kanda ei tulnud, küll aga oli „vaenlane kogu rindel löödud ja kandis suuri kaotusi.“

Mis kuupäeval see „Jamburgi sillalahing“ löödi, seda pole öeldud, kuid ta pidi igatahes kohe järgnema õnnetule Narva operatsioonile.

Sama päeva õhtul, kui 46. ja 47. punased rügementid Narva alla sakslastelt peksa said (22/XI),

on sakslased saanud punaste sõjaväe staapi järgmise sisulise kirja:

„Täna hommikul tungisid Teie sõjaväed Narva all meie kaasseltsiliste peale. See kuritegu on needmist ära teeninud. Meie tahame teiega rahus elada. Lähemal ajal lahkume meie Eestimaalet. Teie odake sissetungimisega. Kuni meie äraminekuni lööme meie iga teie pealetungimise veriselt tagasi.“

Saksa soldatite Suurnõukogu.
(Allkirjad).

Sellele kirjale on vastuse saanud „Eesti revolutsiooniline komitee“, mis kannab agitatsioonilist laadi, on täis igasuguseid lööksõnu ja ähvardusi sakslaste aadressil. Vastuhakkamise korral lubatakse tulevikus purustada kõik sakslaste vaatepunktid kahurtulega jne.

Aega 22.—26. novembrini kasutati punaste poolt vist ära „sõjasaagi“ lugemiseks, operatsiooni plaani kokkuseadmiseks, haavade parandamiseks ja muude ettevalmistustööde peale, sest sellest ei mainita peale Jamburgi vahejuhtumise midagi.

26. novembril sai 2. Viljandi komm. rügement 6-dalt kommunistlikult kütidiviisilt ülesande peale tungida Narvale seljatagant 2. novembri hommikul koidu ajal.

Selle käsu täitmiseks peeti Jamburgis kõige esiti ära üks korralik mitting, mis oli mõeldud meeoleolu loomiseks punastele sõduritele. Sama päeva õösel asus rügement rongile, ettevõtte pidi hoitama kõige suuremas saladuses. Rongil sõideti kuni Komarovka küalani, seal koliti rongilt maha ja edasi liiguti juba rännakorras. Toidu- ja laskemoon jagati välja Komarovkas, vööri ja komandosid ligi võtta ei saadud, mispärast nad siis maha jäeti. Rännaku sihtkohaks oli Plussa, jõesuu, kuhu jõuti raske rännaku järele vähe enne koitu 27. novembril. Kogu õö on Narva poolt raudtee suuna valgustatud helgiheitjatega.

Pealetung Narvale pidi algama samal hommikul, kuid Plussa jõe suudmesse jõuti väga hilja ja halvast meeolul. Neil asjaoludel lükati pealetung üheks päevaks edasi, s. o. 28. nov. koiduni (Viimase otsustajaks oli E. revol. komitee). Rügement asus seejärele puhkusele Plussa teemaija ja ümbruskonna talusesse. Puhkuse ajaks eraldati ta muust maailmast hulgaliste vahipostide abil, oli tarvis kavatsus hoida saladuses ja meeste meeoleolu alal hoida. Kõigi ettevaatuse abinõude peale vaatamata ei suudetud siiski saladust pidada, sest nagu selgub (A. Vaga — Viru väerind lhk. 15), on sakslased siiski sellest teada saanud punaste telefonogrammi kinnipüüdmisega.

27. nov. oli 2. Viljandi komm. rügemendil puhkepäevaks enne rasket katsumist. Juhid kasutasid selle aja ära nõupidamiseks, seati kokku järgmise päeva tegevuskava. Sõjanõukogus, kus pealetungi kava harutati, ei saadud kaua selgusele: ühed tahtsid minna üle Kulgu, teised sellest mööda, kõpuks lepiti siiski rügemendi juhatusel poolt väljatõotatud kavaga.

Üleminek Narva jõest algas juba videvikus viiel paadil. Ülelänud rügemendi osad vallutasid kõige esiti metsavahi maja, kus asus meie post. Sealst saadi sõjasaagiks 1 kuulipilduja, 10 püssi jne. Siit saadeti, üks kompanii Soldino jaama sihis raudteed purustama et takistada Narva evakueerimist ja läbi löigata traadühendused seljatagusega. Rügement ise liikus Kulgu sihis, eesotsas seltsimees Sihveriga. Kui mõne aja rändamise järele pisut peatuti, selgus, et rügement oli siiski Kulgust mööda läinud ja see jäänud versta 3—4 seljataha. Seega oli saanud tõsiasiaks see pealetungi variant, mis sõjalisel nõupidamisel jäi vastu võtmata. Rügement pidi asuma pealetungi lähtekohale selleks ajaks, mil Narva eelt avati kahurtuli linnale ja siis käsu järele alustama pealetungi linnale seljatagant.

Kahurtuli linna peale avati kell 7.30. Sakslaste patareid vastasid ägedalt, tulistati punaste patareide asukohti, milleks tarvitati isegi kihvtiseid gaasmürske.

2. Viljandi komm. rügemendi pealetungi lähtekohtadeks olid saanud metsatukkade servad, mille linnast lahutas lai lage Joa väli.

Linn siit vaadatuna pakkus huvitavat pilti: tulekahjusid paistis mitmest kohast; teistpoolt linna kuuldu püssi- ja kuulipildujate praginat; punastele paistis, nagu oleksid nende osad juba linnas lahingut löömas. Sarnases olukorras nõudis Sihver E. revol. komitee nimel rügemendi pealetungi alustamist. Tema enese korraldusel oligi esimene pataljon ahelikus ning liikus linna poole üle Joa välja. Teine pataljon ei olnud selleks ajaks veel kõik kohale jõudnud ja ta jäeti reservi tiiva ning seljataguse kaitseks.

Punaste ahelikku märkasid sakslased ja meie osad õigel ajal, ning külvasid ta üle püssi- ja kuulipildujate tulega. Punaste seisukohad lagedal väljal olid kaitseta, nad kandsid suuri kaotusi ja ülejäänud taganesid lagedal väljalt. „Lahingväljale jäi pärast 2—3 tunnilist võitlust 83 surnut ja haavatut, nende seas ka sm. Sihver ja seltsiline Marie Kersmann (vist seesama Ksenia Ivanovna, kellest räägib A. Vaga — Viru väerind — lhk. 20)“ ja suur osa punaseid komandere; kaasa võeti umbes 30 haavatut rügemendi ülemaga eesotsas. Nii õnnetult lõppes Narva lahing viljandlastele.

Teine salk (kompanii), mis saadeti raudteed lõhkuma ja telefoni ühendust Narvaga katkestama, täitis

ka suure kiirusega oma ülesande ja kadus metsa, kust ta oli tulnud.

„29. novembri hommikul marssis punavägi muusikaga linna. Peale 2. Vilj. kom. rügemendi võtsid Narva vallutamiseks osa Tartu kommunistlik kütirügement, Eesti komm. raske patarei kolme kuuetollise suurtükiga ja Eesti punased madrused, kes dessandina Narva-Jõesuus maale tulid. Peale nende veel vene punaväe osad.“

Kohe Narva vallutamise järele andsid Ikmelt ja Kasemets „Eesti revol. komitee“ nimel „manivesti“, kus Eestimaa kuulutatakse „Eesti Tööraha Kommunaalsaks, mille ülemaks valitsuse asutuseks Nõukogu on. Nõukogu liigeteks (ministriteks) määrati: Esimeheks Anvelt, kes ühtlasi Eesti sõjaväe asju juhatas (ta oli ju värskete sõjaväeliste teadmistega, sest lõpetas äsja kahurväe kursused ühes Sihveriga; viimane oli nõrk taktik, nagu selgus N. lahingus), rahvamajanduse juhatajaks — Pöögemann, hariduse juhatajaks — Vallner, välisasjade ajajaks Mägi, asjaajajaks Käspert.

Valitsus oli valmis, olgugi et isehakanud ministritest. Aga igal valitsusel peab ka territoorium ja kodanikud selle peal olema, kelle üle võidakse valitseda; tähendab tuli hakata maad võitma, sest ainsast „Narva riigist“ oli sellele suurele valitsusele vähe. Sellele väikesele episoodile järgneb terve pikk Vabadussõda.

(Allikana siin on tarvitatud punaste koguteost „Eesti diviis“). H. M-n.

Kunas hakkab maksuma sotsialism?

Nii ühe kätte juhtunud broschüürilise nimilause.

Sellele küsimusele vastavad ühed kindlasti: „Ei kunagi!“, kuna teised usuvad sotsialistilise ilmakorra peatset teostumist ja püüavad väevõimuga hävitada praegu maksvat korda, et parem täna, kui homme saaks teostatud kiidetud sotsialistiline ühiskondlik kord. Usklikud on ikka ägedadad, ägedad ja hoolimatud, on nende võitlusvõtted ja nende ägedus kutsub välja samasuguse ägeduse nende vastaste poolt, kes sotsialismi ei usu. Nii on, nagu öeldakse, õhus palju elektrit ja küsimus akuutne. Mina ei siple sotsialismi usu paeltes, lubage mul arutada küsimust külmalt. Mina arutan nii:

Kui sotsialism on hea asi rahvale ja rahva edenelemisele, siis ta vist küll kunagi maksuma ei hakka. Et na samuti heast meelest teostada head asja — seda inimkond ei suuda, ehk küll hea asja vastu ei ole kellegi midagi, ka kõige rumalamal roimariil. See on arusaadav: on ülekohtune esitada teistele nii suuri nõuandeid, mida ise täita ei suudeta, kuid ideaalse ilmakorra maksuma panemiseks on vaja hiigla hulka head tahet. Katsugu keegi enesega natukene algust teha, siis veendub ta kohe, et kergem on leppida viletsa maksva korraga, kui ennast nii hirmus palju pingutada, piirata, taga kihutada ja vitsutada. Kergem on teha, mida tegema sunnib häda — on laisem ja kergem. Järelikult, kui häda sunnib teostama sotsialismi, siis saab see teostatud. Ergo: kui sotsialistiline ilmakord on raskem ja kibedam praegusest ilmakorrast, siis võib ennustada kaunis julgelt, et ta hakkab maksuma.... „kui meil on viimne häda kä!“

Nii see polegi paradoks, ent tuntud vanasõna tõestumine: mida ihaldaks, seda ei saa; mida saaks, seda saa ei taha.

Kujuka näitliku tõendusena toome „purukodanlise“ Saksamaa ilmasõja päevil. Kui sõja raskused ja liitlaste blokaad ähvardasid Saksamaad koleda tootlusabinõude puudusega, pani „purukodanline“ Saksamaa valitsus maksuma toidu- ja teiste tarbeainete

jaotamise ja määras igale mehele oma toiduportsjoni: kes tegi raskemat füüsilist tööd, sai suurema pala leiba. Venelased naersid ja parastasid, sest sõja alguses oli Venemaal karta leiva kriisi teiselt poolt — kardeti, et leiba pole kuhugile panna väljaveo vähenemise, nimelt Saksa turu sulgumise pärast. Hiljem aga olid venelased sunnitud sama tšehki teed käima — elu oli läinud kibedamaks ja raskemaks.

Sõjaaegne Saksamaa teostas tähtsamad sotsialismi nõuded: 1) tarbeainete „õiglase“ jagamise; 2) tööstuse kavakindla juhtimise ühest keskkohast (sotsialismi kõige kaaluvam majandusline argument); 3) isiklike huvide piiramise ühiskondlikes huvides (inimene oli sunnitud töötama seal, kus tema töö leiti kõige kasulikumana) elukoha muutmise vabaduse piiramine jne.) — mobilisatsioon.

Jäi järele veel isiklike ettevõtete kasuprotsendi natsionaliseerimine. Kuid rahakursi järsk lagnemine tegi rentierid kerjusteks puhtamalt, kui seda ette näeb sotsialismi teooria. Sugu poolte suhete vabadus liginas ka sotsialismi programmi nõudele — minna või jääda ilma pikema jututa ja protseduurideta. Juba naisgümnaasiumide viimsete klasside õpilasedki vaheatasid ladusalt omi laulatamata ja registreerimata „abi-kaasu“, rääkimata teistest.

Nii said teostatud sotsialistilise programmi raskemad punktid ning „purukodanline“ Saksamaa majandusminister Helfering ütles: „Peale sõda oleme sunnitud teostama sarnast, millest meie sotsialistid unistadagi ei oska“. Nii siis oli too Helfering ägedam sotsialistilise programmi teostaja kui sotsialistid ise.

Kuid sotsialistid ei lugenud toda Vilhelm II sotsialistid korda sotsialistlikeks, sest iga mees tahab ju ise meister olla. Kui siis päris sotsialistid Leniniga eesotsas hakkasid teostama sotsialismi Venemaal, oli teiste maade sotsialistidelt vaimustus suur: „Seltsimees Lenin on varustatud XX sajangu teadustega, egas Venemaa pole Pariisi ja Vene seltsimehed ei karda Pariisi kommunaaride vigu!“ Kirjutus K. Kautsky.

Pärast kui selgus, et „purukondanlise“ Helferingi käes oli sotsialism läinud palju ladusamini, kui Vene „seltsimeeste“ käes, siis hakati Lenini ja tema sõpru söimama „aasiaatideks“ ja Vene kommunismi „aasia sotsialismiks“.

See on Aasia teotamine: Aasia ei ole sotsialismi välja mõtelnud — ei oma, ega eurooplisku. Saksa- maa sotsialistid, need moodsa sotsialismi isad, ei tahtnud aga oma last ära tunda, sellepärast söimasid.

Kuid jätkem see jutt — see ei meeldi sotsialistidele põrmugi. Nad usuvad sotsialismi Bebeli järele ja Bebeli järele on sotsialism niisugune, et igal sotsialistilise ühiskonna liikmel on ülimalt mureks töö, hool ja ühiskonna hea käekäik. Oma isik oma pea, luu ja kõhuvaludega ootab nii ütelda ikka sabas järke. Sellepärast on sotsialistilises ühiskonnas täieline vabadus ja ei mingit survet. Sotsialistilises ühiskonnas saab inimene oma töötasu täielikult kätte, mahaarvatud muidugi valmistusainete kulu, valmistus abinõude kulumise kulud ja osa ühiskondlikeks tarbeteks — hariduse, kunsti, teaduse, hoolikande ja korralduse või administratsiooni heaks. Administraatorid on mures, et keegi vähem ei saaks, kui ta teeninud on, ja vaevavad ennast hirmsasti, kuid ääretu anderikkalt. Saaja aga annaks heameelevala poole rohkem, kui tema kohus anda, kuid temalt ei võeta, sest pole kuhugile panna. Pole ju sarnaseid üleliigseid asutusi, nagu parlament ja kirik, ei ka kõrtsi ega bordalli, ka viimseid on üleliigsed, sest sotsialistilise ühiskonna liiget ei ärrita ega kurvasta keegi, ta närvid ei nõua kunstlist joovastust. Ta on huvitatud peale töö ja ühiskonna eest hoolitsemise veel vaid teadusest, sest seda on temale vaja veel viljakamaks ühiskonna eest

hoolitsemiseks, ja kõrgest, soliidsest kunstist, sest see propegeerib teadust ja ühiskondlist kaastundmist või solidariteeti.

Vaadake, niisugust sotsialismi usuvad ja tahavad sotsialistid.

Agas meie loeme lehtedest tuleõnnetustest linnades, taludes, metsades ja rabades ja et nende põhjuseks on ikka hooletus, hoolimatuse, tihtigi kuritahtlus, harva ärahoidmatu õnnetu juhus.

Vahel astume päise päeva ajal tuttava tuppa ja näeme põlemas elektrilambi. Hea tuttav rahustab meid sõbralikult sellega, et ta maksvat küünla pealt — kõrbegu kas või suvi ja talv läbi, hind ikka üks ja seesama.

Kui inestame kroonu vankri ebanormaalse tuseduse pärast, mis vähendab kroonu koorma suurust, aga suurendab kroonu hobuse vaeva, siis vastatakse põhjendatult: „Muidu murtakse kohe katki“.

Kui... Jätame need „kuid“, sest neid ei jõua keegi loetleda — neid on sama palju, kui inimeste tegusid, milles väljendab hoolimatust, hooletust ja tihti lausa rumalust. Olgu lõpuks hädapärane „kui“, kuigi teda kirja panna on vastik:

Kui lähed sinna paika, kuhu linna inimene peab minema pöösaste puudumisel, ja see paik ei ole mitte sul omas kodus, aga üldiseks tarvitamiseks, siis leiad selle paiga ropuna viimse piirini. Pealegi on seintel ikka ropud joonistused ja kirjutused. Siis purtskab tahtmatult: „Kuradi sitikakoid! Õppige enne kimmeldus käimine ära, siis pärast vast räägime millal hakkab maksma mõni kõrge ühiskondline vorm, no kas või sotsialism Bebeli retsepti vaimus“. Kustas.

Täienduseks artiklile: „Tartu kaitsepataljon“.

(V. „Sõdur“ nr. 7/8 s. a.)

Oma artiklis „Tartu kaitsepataljon“, lhk. 150. olen kirjutanud üksikombel järgmist:

„Majandusülem leitnant Press komandeeritakse Tallinna relvade ja varustuse järele, kuid peetakse seal Side-kaitseülema kindral-major E. Pödder'i poolt kimni ja pannakse seal vormeerima üht (pärasine 3-as) kompaniid neist Tartu meeskodanikest, kes Tartust enamlaste terrori eest Tallinna olid põgenenud“.

Leitnant Press komandeeriti pataljonilema poolt jaanuari algul Viljandist Tallinna relvade ja varustuse järele, et ühtlasi ka seal Sisekaitse ülema loal mobiliseerida neid Tartu meeskodanikke, kes Tartust sinna põgenenud, milleks ka leitnant Press Sisekaitse-ülemalt, kindral-major E. Pödder'ilt, luba sai. Tallinnas kokkukutsutud mehed (Tartu intelligents, suuremalt jaolt vanemais eluaastais, kes kohased ainult siseteenistuseks, nagu õpetajad, kaupmehed, vabrikandid, Ülikooli õppejõud j. t.) koondati ühte roodu, mis sai nimetuse — T a r t u r o o d. Roodu vormeerijaks ja ülemas nimetati leitnant Press, kes meestega mõni päev Tallinnas õppisi pidas ja saades Sisekaitse ülevalt relvu, Tallinnast jaanuari keskpäevil II diviisi ülema käsutusse väljasõitis.

Tookordse II diviisi staabiülema kapten Rotchild'i käsul sõitis roodu Tartu vabatahtlikkude pataljoni ülema käsutusse ja võttis 26. jaanuaril esmakordselt lahingust Pikasilla juures osa, kus kaotas surmuna reamees K. Onny. Hiljem, kui pataljoni vastuvõtmisekomisjoni poolt ümbruskonna valdadest mehi mobiliseeriti, täiendati ka Tartu roodu, ning ta liideti ühte Tartu vabatahtlikkude pataljoniga ja nimetati pataljoni 3. rooduks. Roodu ülemaks määrati leitnant Press.

Sama artikli täienduseks oleks veel nimetada järgmist:

28. veebruaril tungis vastane Marienburis (Aluksne) seisvate Tartu kaitsepataljonile kallale; appi tõttas kitsaropuline soomusrong nr. 3., mis kell 13 Marienburki sõitis. Kell 16 saadi Tartu kaitsepataljonilt teade, et viimane pealetungima hakkab, seepärast hakkas ka soomusrong peale tungima, kuid poolteise tunni pärast saadi teade, et Tartu kaitsepataljon vaenlase ülijõu survel Marienburi on sunnitud maha jätma. Marienburi jaamast võttis soomusrong Tartu kaitsepataljoni poolt maha jäetud padrunitevaguni kaasa. Vahepeal olid Tartu kaitsepataljoni sõdurid Alsvigi jaama taandunud, kuhu ka k.-r. soomusrong nr. 3 jõudis. Siit taandutakse samal õhtul koos Hoppa.

2. märtsil hakkab Tartu kaitsepataljoni 2. rood (leitn. M. Libene) taanduvat vaenlast Ressaku mõisa poole taga ajama. Tartu kaitsepataljon lööb samal ja järgmisel päeval ühes k.-r. soomusrong nr. 2-ga suurema lahingu Ressaku mõisa ja Alsvigi jaama juures.

3. märtsi hommikul asub Tartu kaitsepataljoni 2. roodu poolroodu leitnant M. Libese juhatusel ühes k.-r. soomusrongide dessandiga (scouddid) Korvenhofi jaama juures tegevusse. Vastane oli jaamale Alsvigi (lõuna) ja Ressaku (edela) poolt mõnesaja sammuni liginenud, kuid mõnekümne minutilise lahingu järele lüüakse vastane (arvatavasti kõvendatud luursalk) taanduma Ressaku mõisa poole, mis 5 klm Korvenhofi jaamast. Tartu kaitsepataljoni poolkompaniid ja scouddid järgivad vaenlasele, liikudes ahelikus läbi metsade, väljale ja mäekinkude sügavas lumes Ressaku mõisa peale. Veerandtunnilise tulistamise järele põgeneb vaenlane Ressakust, mis kell 10 Tartu kaitsepataljoni

koolkompanii ja scoutide kätte langeb. Vastasel oli siin 200 jalameest ja 50 ratsurit, meil kaotusi ei olnud.

Vahepeal oli vastane seisukoha võtnud Alsvigi mõisast samanimelise jaamani. Alsvigi jaama peale liikuv kitsaropaline soomusrong nr. 2 saab 7 granaati pihta, kuid sellele vaatamata lööb vastase. Alsvigi jaamast välja. Samal ajal saab paremal tiival võitleva Tartu kaitsepataljoni poolkompanii juhataja leitnant Martin Libene surma; juhatajata jäänud Tartu kaitsepataljoni sõdurid taanduvad raudtee poole ja võetakse Alsvigi ja Korvenhofi jaamade vahel k.-r. soomusrongile.

4. märtsil võitleb Tartu kaitsepataljoni 2. kompanii ühes scoutidega lõunapool Korvenhofi jaama metsas. Kuid lõunapoolt jaamale pealetungiv vastane murdis meie vastupanu ja samal päeval lahkus selle tõttu Tartu kaitsepataljon ka Uue-Laitsna mõisast, mis 6 km Korvenhofist lõunapool. Pataljoni 5. kompanii jättis maha päikese loode ajal Hopa mõisa, mis 1 km jaamast edela pool, ja taandus Hopa jaama. Kompanii oli korralikult vastu pannud, sest vastane tungis peale arvatavasti terve pataljoniaga.

Tartu kaitsepataljon taandus Rõuge-Haanja jõe-tele, kuhu jõudmisega tuli taandumises pikem seisak, ehk küll vastase pealetungi katsed, mille eesmärgiks

nüüd juba Võru vallutamine, endiselt suurte jõududega edasi keetsid. Algas Võru kaitsmise periood, milles Tartu kaitsepataljoni suured teened: koos teiste väe osadega päästis pataljoni aprillil 1919 a. Võru otsekohest hädahoost.

Sõjavägede Ülemjuhataja käsul ühendati 1. mail 1919 a. Rõuge-Haanja-Suur-Munamäe ja Nursi ümbruses võitlevad Tartu ja Tallinna kaitsepataljonid, millest sündis 8. jalaväe polk. (Polgu tekkimisest ja osavõtust Vabadussõjas on ilmunud kirjutus „Sõduris“ nr. 19 — s. a., lhk. 422—423.

Tartu kaitsepataljonis ülesnäidatud teenete ja organisatsioonitööde, samuti lahinguis ülesnäidatud vahuse eest on Vabaduse Riste antetud:

End. pataljoniülemaale — alam-kapten Oskar Eller'ile, end. pataljoni adjutantidele — alam-kapten Karl Zolk'ile, leitnantidele — Martin Libesele, Karl Kerberg'ile, Paul Listakind'ile ja Albert Kuiga'le, ohvitseri asetäitja August Ahasile, junkur Eduard Gottlob'ile, veltveebel Boris Kofkin'ile, õppur-sõduritele: n.-allohvitser Oskar Ahasile, kapralitele — Max Inn'ile ja Ants Käsebieber'ile, rms. — Karl Pärn'ile, Voldemar Bleier'ile, Heinrich Kuus'ile, Andreas Lepikile, Johannes Sisaskile ja Jüri Ungersonile.

E. Meos.

Sõjakirjandust.

„Война и Революция“ 1926 книга третья и четвертая. („Sõda ja Revolutsioon“ 1926 a. 3. ja 4. raamatud).

„Война и Революция“ on sõjateadusliku Seltsi (WNO) Kesknõukogu (kuhu kuuluvad tuntud isikud sojakomissar K. E. Vorosilov, J. S. Unšticht, M. N. Tuhatševski, S. S. Kamenev, R. P. Eidemann j. t.) häälekandja. WNO nimetab ennast eraseltsiks, mille ülesandeks olevat ainult aidata punaväe juhatust väljaõppe ja sõjaväe kasvatuses töös. Samuti kuulub WNO ülesannete hulka sõjaliste teadmiste levitamine rahva hulgas. „B. P.“ 3. ja 4. raamatud on sellepoolest eriti huvitavad, et neis on avaldatud selle aasta algul peetud WNO I ülemaalse kongressi (I Всесоюзный съезд ВНО) kokkuvõtted, samuti on neis raamatuis avaldatud kongressil ette kantud referaate.

Sellele I kongressile on Nõukogude sõja- ja üldajakirjanduses pühendatud suure tähelepanu. Ta pidi saama ja, nagu näha kongressi kokkuvõttest, ka sai teatud pöördpunktiks: senine WNO tsentraliseeritud ja peamiselt punaväes tehtud tööd kavatsetakse edaspidi rohkem teha ka kohtadel; WNO tahab edaspidi veel suuremat tähelepanu pühendada kogu rahva militariseemisele (военизация) kui kongressini. On otsustatud asuda rohkem konkreetsete ülesannete lahendamisele.

Ettekannete ja kongressi mõtteavalduste põhjal S. M. Belitsi teeb kongressi tööst kokkuvõtte, milline avaldatud „Война и Революция“ 1926 a. 3 raamatus. Kas on I kongressi töö andnud positiivseid tagajärgi selleks S. M. Belitsi esitab rea küsimusi ja vastab nendele:

1. küsimus: Kas on N.-Vene tänapäeva sõjalisel mõttel teaduslik alus? Vastab, et on. Seda tõestavat WNO kahe osakonna — operatiivse ja taktikalise — tööd ja ettekanded kongressil. Kui suuremat saavutust N.-Vene sõjakirjanduses mainib A. A. Svetšini „Strateegia“ t („Strateegia“ lõi ka kongressil kui sõjakirjanduseski laineid). A. A. Svetšini strateegia „väsitamise“ (доктрина измора) doktriinile asetab vastu Tuhatševski oma „löögi doktriini“

(доктрина сокрушения). Kongress tasandas mõtete teravust strateegilise doktriini küsimuses. Seni ilmunud välimäärustiku I ja II osad võeti arvustusele ja leiti, et neis liig palju järele aimamist Läänele, palju üldiseid lauseid; nõuti parandusi vastavalt Vene oludele*). Kokkuvõttes leiab S. M. Belitski, et Vene strateegia ja üldse sõjaline mõte omas sügavuses ja lahendusmeetodites on võrdne Lääne sõjalisele mõttele.

2. küsimus: Kas on leidnud sõjandus tsiviilteadusliku mõttega ühise keele, s. o. kas saavad kõik riigi juhtivad jõud ühtemoodi aru Nõukogude sõjalistest sihtidest. Vastab, et ja; seda olla tõestanud ettekanded kongressil.

3. küsimus: Marksismi kasutamisest sõjanduses. Selles küsimuses olla viimasel ajal punaväes palju vaieldud, räägitud poolt ja vastu. Kongress olla leidnud selles küsimuses õige lahenduse (missuguse nimelt ei ole teada. K.).

4. küsimus: Kas sõjaline mõte riigi sõjaks ettevalmistuse küsimuses on kooskõlas selle mõttega, mis juhib riigi poliitilist ettevalmistust sõjaks. Vastus on jaatav.

5. küsimus: Kas on tarvis WNO reorganiseerida. Leiti, et on tarvis, eelpool mainitud põhimõtetel.

6. küsimus: Kas mitte vähendada WNO ülesandele kunaarmees, ühenduses uute ülesannete juure tulekuga kogu maa militariseerimises?

Leiti, et riigi militariseerimiseks tuleb eriti WNO'1 tööle asuda, sest puudub vastav kirjandus õpperaamatud j. n. e. Kuid tööd punaarmeele tuleb jätkata endiselt.

*) Jälgides N.-Vene sõjaajakirjandust näeme, et seal siiski omapärasuse nimel ei taheta õigustada iga sugust avantürismi... Omapärasuse eest võitlevad isikud, kes oma möödunud tööga ja avalikkuse ette kantud mõtetega on N.-Vene oludes tõestanud, et nad tsuudavad midagi pakkuda, mis seal tunnustatud positiivseks.

Üldkokkuvõttes S. M. Belitski leiab, et WNO on tarvilik ja elujõuline organisatsioon ning I kongress on lahendanud palju konkreetseid küsimusi ja andnud WNO'le täpseid juhtnõure ja ülesandeid tulevaseks tööks.

Edasi sama ajakirja 3. raamatus leiame rea huvitavaid artikleid. J. Žigur artiklis „Suur Britaania välispoliitika peasuunad“ leiab, et Locarno lepinguga saavutas Inglismaa Euroopas vabad käed ja võib nüüd suurema jõuga tegutseda Idas. Autor peatab üksikasjalikult Ida riikide juures, alates lähedast idast ja lõpetades kaugel-idaga ning kaalub Inglise võimu edu ja ebaedu igas üksikus Aasia riigis. Persia ja selle ümbruses on Inglismaal edu. Inglise naftatoodang on kasvanud 1918 a. kuni 1925 a. 1,5 milj. tonnist 5,23 miljoni tonnini. Suuremat ebaedu märgib Hiinas, kus rahvusliku ärkamise tõttu Inglise kaubandus viimasel aastal on alla läinud mõnes osas kuni 30%.

Artiklis „Taktika õppemeetoditest sõjaväe normaalkoolides ja väeosades“ S. Kamenev leiab, et neis õpetatakse miskit abstraktset taktikat ilma, et õpilane omaks oskused taktikaliste tõdede kasutamises. Elava jõu kokkuvõtteid tehniliste võitlusabinõude kulul on nüüdisaja taktika nurgakiviks. Tehniliste jõudude, eestkätkahurväega koostöö ja tema võimetega õige arvestamine kui vaenlase nii enese suhtes, on punaväe koolides ja väeosades puudulik. Autor nõuab, et asjatust teoretiseerimisest loobutaks ja asutaks väikeste igapäevaste taktika üksikasjade õppimisele. Nüüdisaja taktika nõuab tegutseljalt iseseisvust. Sellest ei tuleks ainult rääkida, vaid ka tegelikult kasvatada iseseisvaid reamehi ja juhte. Kokkuvõttes leiab, et kui väeosades ei osata tegutseda nüüdisaja taktikale vastavalt, siis on selles eestkätk süüdi kooli õppejõud, kes aimest mitte ajakoh. arusaades on õpilasi juhtinud taktika küsimustes valeteele. (See küsimus on ka üks meie kaitseväge päevamuredest. K.)

Artiklis „Juhtide reservi koosseis meil ja välismail“ näitab N. Efimov milline tähtsus sellel reservil; käsitab välisriikide (Läti, Soome, Poola, Saksa, Prantsuse) olukorda sellel alal ja leiab, et seal olukord parem kui SSSR. Olukorda N.-Venes tulla parandada, selles küsimuses. Selleks esitab kahte liiki abinõud: a) reservi koosseisu kvalifitseerivad abinõud ja b) reservi koosseisu ainelist olukorda parandavad abinõud. Esimesse liiki kuuluks — koondõppused, manöövrid, sõjamängud, vastavad koolid, õhtused kursused, sõjaliteratuuri levitamine reservlaste keskel, osavõtt WNO'st jne. Teises liigis on abinõuna ettenähtud muus seas ka eesõigus kohate saamisel riigiteenistuses.

Teistest artiklistest 3. raamatus tuleks mainida W. Triandafilovi „Nüüdisaja armee operatsiooni ulatusest“, S. Aslanovi „Strateegilise inseneer-luure alused“, V. Ivanovi „Täpse tulistamise põhiprintsiibid ja tema taktikaline kasutamine“, W. Waškevits'i „Küsimusi kohapealsete toitlusainete kasutamisest sõjaväe piirkonnas“, B. Bukin „Raudteed ilmasõjas ja nende lähemaid ülesandeid riigikaitse ettevalmistusel“ ja teisi. Mainitud artiklites leidub palju huvitavaid üksikasju ja vastavalt ümbertöötatud statistilisi andmeid.

„Война и Революция“ 1926 a. neljandas raamatus leiame rea kolmandast raamatust järgnevaid teeme. Uutest tuleks mainida W. Triandafilovi „Käesoleva aasta välisõitude küsimus“. Autor näitab, et sel aastal on otsustatud välisõitudel lahendada väikene arv küsimusi kuid iga küsimuse juures peatuda põhjalikult.

Lahendatavad küsimused oleks järgmised:

- a) kõrgema juhtkonna treening lahing-otsuse võtmises;
- b) kõrgema juhtkonna treening lahingülesannete andmises jala, kahur ja tehnilistele väeosadele;
- c) treening tarvilise koostöö saavutamises jala ning kahurväe vahel;
- d) treening jõudude ja jõupingutuse õieti jaotamise pealetungil;
- e) väeülemate ja kahurväe juhtide treening oskuses õieti anda ülesandeid rügemendi, diviisi ja korpuse suurtükiväele.

e) treening vägesid kiirelt juhtida.

Senised välisõidud on olnud autori arvates mitte otstarbekohased. On katsutud täies ulatuses läbi mängida teatud lahingliiki, näiteks pealetungi lahingut. Sarnase meetodi juures on küsimuste hulk üle koormanud õpilase ja mitte ükski küsimustest ei ole põhjalikult ära õpitud. Töö on muutunud pealiskaudseks. Elu nõuab oskusi, selleks on mõeldudki uus töökava ja töömeetod. Edasi autor näitab üksikasjalikult, kuid välisõitu korraldada uue kava järele. Peamotiivid: teha vähem, kuid põhjalikult.

Samas 4. raamatus A. Werhovski artiklis „Väejuhatuse ja võitluse vastase kahurväega“ ajaloolistel näidetel selgitab kahurväe osa lahingus ja et võitjaks jääb lahingus see pool, kelle kahurvägi on ülevõimne.

Väejuht peab lahingus erilise tähelepanu pöörama oma kahurväe tegevuse peale, asetades teda soodsas-tesse lahingtingimustesse nii, et ta võimalikult rohkem võiks halvata vastase kahurväe tegevust. (See on, kui tohiks nii ütelda, eht Venes-stiilis artikkel, kus kõlavate lausetega ja valitud näidetega tõestatakse seda, mis enesest selge. K.)

N. Kapustin artiklis „Positsioon sõja võimalus tulevikus“ peatub põhjustel, mis tingisid positsioon perioodi Ilmasõjas, nimelt: suured massid, seljataguste jõuetus suurte masside varustamises, pealetung hoo langus füüsilistel ja psühholoogilistel motiividel. Arvab, et samad tegurid veel suuremal määral saavad mõjuma tulevases sõjas ja sellepärast tuleb positsioon sõja võimalustega tulevikus arvestada.

Insener P. Ipatov artiklis „Õpetatud tehnilised jõud riigikaitse ettevalmistuse töös“ näitab, milline tähtsus on tööstuse militariseerimises ja et erilist tähelepanu tuleb juhtida selle militariseeritud tööstuse tehniliste juhtide ettevalmistusele

Artiklis „Sõja-ajaloolise uurimise meetodika“ A. Zaičenko (tsaariaegne kindral, tuntud sõja-ajalooline ja õpetlane; suri peale kongressi; referaat katke-line, sest et on kokkuseatud mitte autorilt, vaid stenogramme järele. K.) kui vana, ajaloolise, kooli esitaja nõuab erilist tähelepanu sõjaajaloole. Nõuab, et fakte õieti täielikult ja erapooletult kirjeldataks. Järeldusi ei tohi autor lugejale peale sundida — las' lugeja ise teeb järeldused.

Selgitab milliseid materjale peale ametlikkude dokumentide võib kasutada sõjaajaloo kirjutamisel (relatsioonid, legendid, päevikud, anekdootid, artiklid, keelepeks jne.). Vähe on koguda, lugeda ja korraldada ajaloolisi materjale; nende põhjal ükski ei saa kirjutada sõja-ajalugu, vaid kirjutad ajalooliste materjalide almanaki. Et kirjutada sõja-ajalugu tuleb põhjalikult uurida kõike epooki tervikus, alles siis võid alata sõjaajaloo kirjutamisega. Töötades teatud sõja ajaloo kallal ei tohi unustada tõmbamast oma tööle raami, muidu valgud töös laiali.

Tähtis on materjalide õige grupeerimine, märkimine, analüüs. Käsitusel tarvis olla järjekindel ning silmas pidada sündmuste loogilikkude kasku. Arvab, sõja ajalugu võib rahuldavalt kirjutada haritud sõjaväelane. (Aga Hans Delbrück? K.). Rüge-mentide ajaloodel on suur tähendus materjalina olu

kirjeldusel. Ainult laialdane punaväe ajaloo uurimine võida anda kindla baasi tema tulevaseks sõjaliseks eduks.

Artiklis „Sõjaline looming rahva massis“. K. Kalnin annab skeemi selleks tööks. Seni ei olla veel üldises maasstaabis selgitatud milles seisab riigi ja rahva „sõjastamine“ (военизация) ning puudub seda tööd ühtlustav keskorgan. Nimetatud puuduste kõrvaldamisel ja hra Kalnin'i skeemi teostamisel (pöördes erilise tähelepanu k ü l a s õ j a s t a m i s e l e) olla loota tagajärgi...

N. Zamätin artiklis „Korea, kui Jaapani Aasiase tungi lähteala“ näitab statistilistel andmetel, milline suur tähtsus Koreal on Jaapani majanduslises arenemisel. Olles bufferiks Jaapani ja Hiina vahel, on Korea ühtlasi baasiks Jaapani majanduslise ja poliitilise ülevõimu alalhoidmiseks Mandšuurias ja edaspidiseks võimu laienemiseks Aasias. Kriitika osas on kuuel

autorilt üle kümne lehekülje pühendatud A. A. Svetšini „Strateegiale“ (Meie tunneme A. A. Svetšini tema sõjakunsti ajaloo 3 raamatu ja „Strateegia“ kaudu. K.) Töö üle antakse vastukäivaid otsusi. Ühed näevad „Strateegias“ viimase aja suurteost, millele võida kõrvale seada vast F. Culmann'i „Stratégie“, teised — vaikset maha kirjutamist tuntud ja tundmata allikatest (allikat mainimata), eriti Hans Delbruck' mõtete korrutamist. Kolmandad arvavad, et see töö on lihtsalt moodsate löökideede kuhjang, et meeldida poolintelligent massile.

See lühikene ülevaade „B. P.“ kahest raamatust näitab, et N-Venes on sõjaline mõte hoogsalt liikvel ja teda suunivad punaväe kõrgemad juhte ning õppejõude punaväe õppeasutustest. Mõjule pääsmas on vool, mis nõuab õppetöö reorganiseerimist punaväe õppeasutustes ja väeosades alustel, kus põhjalikud oskused asetaks üleliigsete teoreetilise bagaashi. K.

Õnnesoov sõjaministrile.

Sõjamineister kindral J. Soots sai Läti sõjaministrilt järgmise telegrammi:

„Väljendan oma täieliku rahuldustunde Teie Ekstsellentsi uuesti nähes liitlase kaitsevää eesotsas. Olen kindel, et Teie vilumus ja teadmised kaasa aitavad siduda veel lähemalt meie rahvaste ja liidu kaitsevägede sõprussidemeid. Kalnins h, kindral, Läti sõjamineister.

Selle telegrammile saatis sõjamineister järgmise vastuse:

„Täna Teid südamest lahkete õnnesoovide eest. Läheda koostöö rohked juhused lubavad mind uskuda, et vendluse sidemed meie kaitsevägede vahel arenevad kõige rahuldavamal kujul. — Soots, kindral, Eesti vabariigi sõjamineister.

Üleriikliste kaitseväge spordi- ja sõjaväeliste võistluste kava 1.—8. augustini 1926 a.

1. augustil kell 15.

E. S. K. L. staadionil.

- 1) Võistluste avamine.
- 2) Tervitused.
- 3) 100 mtr jooks A kl. (eelv.).
- 4) 100 mtr jooks B kl. (eelv.).
- 5) Kuulitõuge A kl. (eelv.).
- 6) Odaviske (eelv.).
- 7) Kaugushüpe rakmetes sv. seitsmievõistlejatele.
- 8) Kõrgushüpe hooga B kl. (eelv.).
- 9) 500 mtr jooks A kl. (lõpuv.).
- 10) Teivas-kaugushüpe rakmetes (lõpuv.).
- 11) Vehklemine (eelv.).
- 12) Teatejooks — 800+400+200+200 mtr.

2. augustil kell 10.

E. S. S. „Kalevi“ ujumise basseinis Pirital.

- 1) 50 mtr vabaujumine A kl. (eelv.).
- 2) 50 mtr vabaujumine B kl. (eelv.).
- 3) 100 mtr vabaujumine A kl. (eelv.).

4) 100 mtr vabaujumine B kl. (eelv.).

5) 50 mtr vabaujumine sv. seitsmievõistlejatele.

Kell 15.

Staadionil.

- 1) 200 mtr jooks (eelv.).
- 2) Kuulitõuge B kl. (lõpuv.).
- 3) Kettaheide A kl. (eelv.).
- 4) Kolmikhüpe hooga (eelv.).
- 5) Kõrgushüpe hooga A kl. (eelv.).
- 6) Granaadiviske (eelv.).
- 7) 110 mtr tõkkejooks B kl. (eelv.).
- 8) 110 mtr tõkkejooks A kl. (eelv.).
- 9) Kaugushüpe B kl. (eelv.).
- 10) 1500 mtr jooks B kl. (lõpuv.).
- 11) Teatejooks — 5 × 800 mtr.

3. augustil kella 8.30—11.

Tallinna linna tähtsamate ja ajalooliste kohadega tutvunemine.

Kell 15.

Staadionil.

- 1) 100 mtr vahejooks A kl.
- 2) 100 mtr vahejooks B kl.
- 3) Teivashüpe (eelv.).
- 4) Kolmikhüpe hoota (lõpuv.).
- 5) Kettaheide B kl. (eelv.).
- 6) Raskusheide (eelv.).
- 7) 60 mtr jooks rakm. sv. seitsmevõistlejatele.
- 8) Kaugushüpe hooga A kl. (eelv.).
- 9) 400 mtr jooks (eelv.).
- 10) 1500 mtr jooks A kl. (lõpuv.).

4. augustil kell 11.

Meeskondade vaheline sõjav. viievõistlus Valdekis laskeplatsil (5 klm rännaku algus — Pärnu maanteel Järve jaama kohal).

- 1) 5 klm rännak.
- 2) Liivakottide kandmine tulejoonele.
- 3) 200 mtr peale märkilaskmine vintpüssist.
- 4) Granaadi märkiviske.
- 5) 100 mtr jooks rakmetes ühes märkitorkamisega.

5. augustil kella 8.30—11.

Tallinna linna tähtsamate ja ajalooliste kohtadega tutvunemine.

Kell 9.15.

Tondil Sv. ü. õp. lasketiiris laskmine sv. seitsmevõistlejatele.

Kell 15.

Staadionil.

- 1) 100 mtr jooks B kl. (lõpuv.).
- 2) Kettaheide A kl. (lõpuv.).
- 3) Kaugushüpe hoota (lõpuv.).
- 4) Kõrgushüpe hooga B kl. (lõpuv.).
- 5) 200 mtr jooks (lõpuv.).
- 6) Granaadiviske sv. seitsmevõistlejatele.
- 7) Kõrgushüpe hoota (lõpuv.).
- 8) 100 mtr jooks 40 kg liivakotiga sv. seitsmevõistlejatele.
- 9) 400 mtr tõkkejooks (lõpuv.).
- 10) 5000 mtr jooks B kl. (lõpuv.).

6. augustil kella 8.30—11.

Tallinna linna tähtsamate ja ajalooliste kohtadega tutvunemine.

Kell 15.

Staadionil.

- 1) 400 mtr jooks (lõpuv.).
- 2) Kaugushüpe hooga viievõistlejatele.
- 3) Kettaheide B kl. (lõpuv.).
- 4) Teivashüpe (lõpuv.).
- 5) Raskusheide (lõpuv.).
- 6) Odaviske viievõistlejatele.
- 7) 800 mtr jooks (lõpuv.).

- 8) Kaugushüpe hooga A kl. (lõpuv.).
- 9) 200 mtr jooks viievõistlejatele.
- 10) Kettaheide viievõistlejatele.
- 11) 1500 mtr jooks viievõistlejatele.

7. augustil kella 8.30—11.

Tallinna linna tähtsamate ja ajalooliste kohtadega tutvunemine.

Kell 17.

Orienteerimisjooks.

E. S. S. „Kalevi“ basseinis Pirital.

- 1) 50 mtr vabaujumine A kl. (lõpuv.).
- 2) 50 mtr vabaujumine B kl. (lõpuv.).
- 3) 100 mtr vabaujumine A kl. (lõpuv.).
- 4) 100 mtr vabaujumine B kl. (lõpuv.).
- 5) 400 mtr vabaujumine A kl. (lõpuv.).
- 6) 200 mtr vabaujumine B kl. (lõpuv.).
- 7) 50 mtr rakm. vabaujumine (lõpuv.).
- 8) Teateujumine — 4 × 50 mtr.

8. augustil kell 16.

Staadionil.

- 1) 100 mtr jooks A kl. (lõpuv.).
- 2) Kuulitõuge A kl. (lõpuv.).
- 3) Kõrgushüpe hooga A kl. (lõpuv.).
- 4) Odaviske (lõpuv.).
- 5) Kaugushüpe hooga B kl. (lõpuv.).
- 6) 110 mtr tõkkejooks A kl. (lõpuv.).
- 7) Granaadiviske (lõpuv.).
- 8) 3 klm rännak sv. seitsmevõistlejatele.
- 9) Kolmikhüpe hooga (lõpuv.).
- 10) 110 mtr tõkkejooks B kl. (lõpuv.).
- 11) 10.000 mtr jooks (lõpuv.).
- 12) Teatejooks rakmetes — 5 × 500 mtr.
- 13) Auhindade väljajagamine.

Tõstevõistlused

korraldatakse 3., 4. ja 6. augustil Tallinna garnisoni „Sõdurite kodus“; võistluste algus kell 19.

Maadlusvõistlused

korraldatakse 2., 5. ja 6. augustil Tallinna garnisoni „Sõdurite kodus“; võistluste algus kell 19.

Vehklemisvõistlused

espadronidel ja tääkidel algavad 1. augustil kell 15 staadionil; 4. ja 5. aug. — kell 10 ja 6. aug. — kell 19 garnisoni „Sõdurite kodus“.

Jalgpalli võistlused.

diviiside, Tallinna garnisoni ja merejõudude meeskondade vahel algavad 2. augustil kell 10 V. S. „Sport'i“ väljal.

Murutõnise võistlused

algavad 2. augustil kell 15 Kadriorus Lennuväe rügemendi ja Tallinna lawntennise ja hockey klubi väljal.

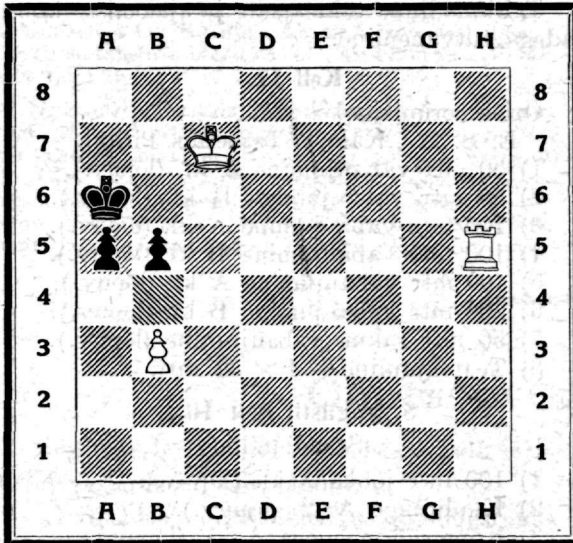
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 12 (50).

Kokku seadnud P. Richter.

Mustad.

Valged.

Valged: Kc7, Vh5, Eb3.

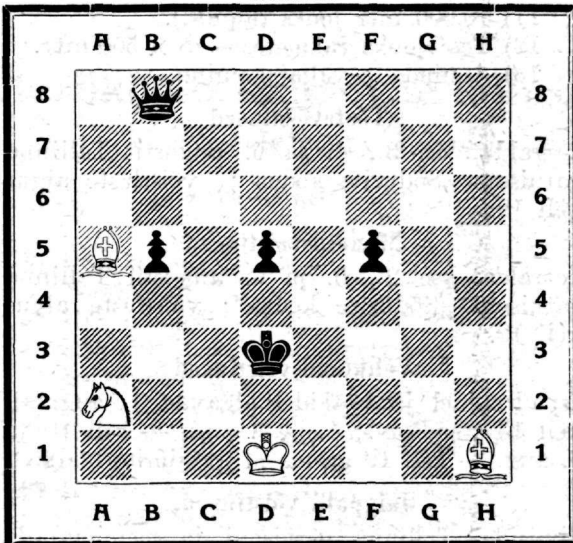
Mustad: Ka6, Ea5 ja b5.

Valged algavad ja annavad matt kolme sammuga.

Lõpumäng nr. 8 (36).

Kokku seadnud J. Schwors (Liibavis).

Mustad.

Valged.

Valged: Kd1, Oa5 ja h1, Ra2.

Mustad: Kd3, Lb8, Eb5, d5 ja f5.

Valged algavad ja võidavad.

Ülaltoodud lõpumängu nr. 8 lahendus.

1. Ra2—b4+, Kd4—e3l.
2. Oa5—b6+, d5—d4.
- (Kui Ke3—f4, siis Ob6—c7+ jne).
3. Ob6:d4+ Kc3—f4,
4. Od4—e5+! ja valged võidavad.

Kroonika.

— Riigikogu kinnitas 23. juulil uue Vabariigi Valitsuse järgmise koosseisu: Riigivanem Jaan Teemant, välisminister — Dr. Friedrich Akel, siseminister — Heinrich Laretei, põllutööminister — Oskar Köster, haridusminister — Jaan Lattik, teedeminister — August Kerem, kaub.-tööstusmin. — Karl Kornel, töö-koolekandemin. — Otto Tief, rahamin. — Leo Sepp, kohtumin. — Johan Sepp, sõjamin. — Jaan Soots. Valitsusel on riigikogus 25-hääleline enamus; teda toetavad põllumehed, asunikud, rahvaerakond ja kristlik-rahvaerakond.

— Eesti esitajaks Leedusse nimetati Vabariigi Valitsuse poolt Hans Oidermann.

— 20. juulil pühitses lennuväe rügement pidulikult oma 7. aastapäeva.

— Riiklise maatagavara loomiseks võõrandatud maade eest tasumaksimise peakomisjoni esimeheks määrati Vabariigi Valitsuse poolt Tallinna-Haapsalu rahukogu esimees H. Vahtramäe.

— Laia- ja kitsarööpalise raudteede ühendamise kava on väljatöötatud ja esitati Vabariigi Valitsusele. Ühendamise tagajärjel väheneb koosseis 52 isiku võrra ja tekib aastas kokkuhoidu umbes 6 milj. marka. Ühendamine viiakse lõpule 1. jaanuariks 1927 a.

— Politseis kavatakse praegusest 8 prefektuurist veel kaks maha kustutada, nimelt Pärnu ja Narva. Nende asemele jääks abiprefektuurid.

— Eestis viibis ringreisil 28 liikmeline Ameerika naisülõpilaste ekskursioon, külastades Tallinnat, Narvat ja Tartut. O. K.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.
Valjaandja: Sõdur, Tallinn, Uus tän. nr. 10.

Dipl. vormi- ja erarätsepp.

Järvel, Järve tän. nr. 16-4.

:—: Sõjakooli juures. :—:

Valmistan vormi ja erariideid
alljärgneva tööhindadega.

Töö kiire ja korralik.

2200 Mk.	Vormi palit.
2500	„ Välivorm pükstega.
3000	„ Suurvorm pükstega.
2200	„ Meriväe palit.
2500	„ Meriväe vorm pükst.
3000	„ Meriväe suurvorm pükstega.

2000—2500 Mk. Erapalitud.

2200—2800 „ Era ülikonnad.

Üleajateenijatele ja kadettidele 20% hinna alandusega.

Austusega endine Sõjaminiteeriumi
rätsepp: Joh. Vahter.